

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Dagmar Mikešová

Pretérito perfecto compuesto a jeho české protějšky

*Pretérito perfecto compuesto and Its Czech Equivalent*s

Praha 2024

Vedoucí práce: Mgr. Adéla Smažíková

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat své vedoucí práce, Mgr. Adéle Smažíkové, za odborné vedení mé práce, cenné rady a především pak za vstřícnost a ochotu při konzultacích.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval/a samostatně, že jsem řádně citoval/a všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 14. května 2024

Dagmar Mikešová

Klíčová slova (česky):

pretérito perfecto compuesto, korpusová studie, kontrastivní studie, španělský jazyk, indikativ, minulý čas

Klíčová slova (anglicky):

present perfect, corpus study, contrastive study, Spanish, indicative, past tense

Abstrakt (česky)

Tato práce se zabývá slovesným časem *pretérito perfecto compuesto*. Dělí se na část teoretickou a část praktickou. První část se věnuje nejdříve obecně systému času ve španělštině, dále postupuje od představení minulých časů k detailnějšímu popisu *pretérito perfecta compuesta*, který je jádrem našeho zkoumání. V jeho souvislosti se zabýváme opozicí k času *pretérito indefinido* a zaměřujeme se především na jeho funkce, poté stručně porovnáváme španělský systém slovesných časů s češtinou. Ve druhé části se zabýváme korpusovou analýzou prováděnou na korpusech InterCorp a CORPES XXI. Zkoumáme frekvenci užití časů *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido* s různými časovými adverbii a docházíme k závěru, že se ve většině případů používají dle námi stanovených hypotéz. V další části analýzy uvádíme příklady českých protějšků času *pretérito perfecto compuesto* a zjišťujeme, že neexistuje jednotné vhodné překladatelské řešení. Závěrem pomocí příkladů ilustrujeme jednotlivé funkce daného času.

Abstract (in English):

This thesis deals with the verb tense *pretérito perfecto compuesto*. It is divided into theoretical and practical parts. The first part deals initially with the general tense system in Spanish. Then, it proceeds from the introduction of the past tenses to a more detailed description of the *pretérito perfecto compuesto*, which is the core of our research. In its context, we consider the opposition to the tense *pretérito indefinido*, focusing primarily on its functions, and then briefly compare the Spanish verb tense system with the Czech. In the second part, we discuss the corpus analysis carried out on the InterCorp and CORPES XXI corpora. We investigate the frequency of usage of the tenses *pretérito perfecto compuesto* and *pretérito indefinido* with various temporal adverbs and conclude that, in most cases, they are used according to our hypotheses. In the next part of the analysis, we give examples of the Czech counterparts of the *tense pretérito perfecto compuesto* and find that there is no uniform suitable translation solution. Finally, we use examples to illustrate the different functions of the given tense.

Obsah

1.	Úvod.....	8
1.	Obecně k časům ve španělštině.....	9
2.	Minulé časy ve španělštině.....	11
2.1.	Slovesný čas <i>pretérito imperfecto</i>	12
2.2.	Slovesný čas <i>pretérito indefinido</i>	14
3.	Obecné informace k času <i>pretérito perfecto compuesto</i> a jeho opozice k <i>pretérito indefinido</i>	16
3.1.	Slovesný čas <i>pretérito perfecto compuesto</i>	16
3.2.	Rozšířená přítomnost (<i>presente ampliado</i>).....	18
3.3.	Dialektální odchylky v použití <i>pretérito perfecta compuesta</i>	20
3.4.	Tendence nahrazení <i>pretérito indefinida</i> časem <i>pretérito perfecto compuesto</i>	23
3.5.	Pravidlo 24 hodin.....	24
4.	Funkce <i>pretérito perfecta compuesta</i>	25
4.1.	Funkce zkušenostní.....	25
4.2.	Funkce trvající	27
4.3.	Funkce nedávných událostí.....	29
4.4.	Funkce rezultativní	30
4.5.	Funkce oznámení novinky „ <i>hot news</i> “	31
4.6.	Funkce nahrazení paradigmatu <i>habré hablado</i>	31
4.7.	Ostatní funkce.....	31
5.	Obecně k časům v češtině, minulé časy v češtině	32
5.1.	Minulý čas v češtině	33
6.	Korpusová analýza	34
6.1.	Korpus InterCorp	34
6.2.	<i>El Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES XXI)</i>	34
6.3.	Kvantitativní analýza výskytu slovesných časů vybranými časovými určeními	35
6.4.	Metodologie.....	36
6.5.	Metodologie na InterCorpu – analýza 1	36
6.5.1.	Adverbium <i>ayer</i> na InterCorpu	36
6.5.2.	Adverbium <i>hoy</i> na InterCorpu.....	37
6.6.	Metodologie na CORPESu	38
6.6.1.	Adverbium <i>ayer</i> na CORPESu.....	38
6.6.2.	Adverbium <i>hoy</i> na CORPESu	39
6.6.3.	Porovnání s analýzou od Chada Howea and Scotta A. Schwentera	40
6.6.4.	Adverbia <i>este año</i> a <i>el año pasado</i>	41

6.6.5.	Adverbia <i>hace un rato/momento a este siglo</i>	42
6.6.6.	Porovnání zmíněných adverbíí.....	44
6.7.	Překlad <i>pretéríta perfecta compuesta</i> na korpusu	44
6.7.1.	Metodologie na InterCorpu – analýza 2	44
6.8.	Příklady k funkcím	47
6.8.1.	Funkce zkušenostní	47
6.8.2.	Funkce trvající.....	48
6.8.3.	Funkce nedávných událostí	49
6.8.4.	Funkce rezultativní	49
6.8.5.	Funkce oznámení novinky „ <i>hot news</i> “	50
6.8.6.	Funkce nahrazení paradigmatu <i>habré hablado</i>	51
7.	Závěr	52
	Resumé v českém jazyce.....	54
	Resumen en español.....	55
	Bibliografie	57

1. Úvod

V této práci se zabýváme španělským slovesným časem *pretérito perfecto compuesto* a jeho srovnáním s češtinou. Skládá se ze dvou hlavních částí – teoretické a praktické. V první části si představíme kategorii slovesného času ve španělštině a plynule navážeme minulými časy ve španělštině až se dostaneme k samotnému *pretérito perfecto compuesto*. V jeho souvislosti se zaměříme na opozici s časem *pretérito indefinido*, teorii rozšířené přítomnosti, dialektální odchylky a jeho tendence nahrazení času *pretérita indefinida* v evropské variantě španělštiny. V uvedených tématech se budeme opírat především o publikace jako *Nueva gramática de la lengua española* (NGLE) od Španělské královské akademie (RAE), *Gramática descriptiva de la lengua española*, zvláště pak z kapitoly od Cartageny. Informace v kapitole o rozšířené přítomnosti čerpáme primárně z publikace *Estudios de gramática funcional del español* od Alarcose Lloracha. Dalším tématem, které se budeme snažit obsáhnout, jsou jednotlivé funkce *pretérita perfecta compuesta*, jež budeme čerpat především z již zmíněné NGLE. Nakonec se budeme věnovat českému uspořádání časů a jedinému minulému času na základě Akademické příručky spisovné češtiny od Františka Štíchy.

V praktické části se s ohledem na výše uvedenou teorii zaměříme hned na několik témat pomocí korpusové analýzy prováděnou na korpusech InterCorp a CORPES XXI. Nejprve provedeme kvantitativní analýzu výskytů časů *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido* ve větě s různými adverbii, které se k nim často pojí a pokusíme se zjistit, zda jazyková realita odpovídá dané teorii. Pokusíme se také ověřit myšlenku, že *pretérito perfecto compuesto* má ve Španělsku tendenci zasahovat do funkcí *pretérita indefinida* a tím ho vytlačovat. Zároveň pak provedeme srovnání daných časových určení s tím, zda časová vzdálenost od okamžiku promluvy, kterou vyjadřuje, má vliv na použití času *pretérita perfecta compuesta*. Další částí bude komparativní analýza prováděná na paralelním korpusu InterCorp, ve které se podíváme na možnosti, jak do češtiny tento čas překládat a zda existuje ideální překladatelské řešení. V poslední části si budeme příklady z korpusu ilustrovat funkce *pretérita perfecta compuesta* v návaznosti na teoretickou část.

Téma českých protějšků času *pretérito perfecto compuesto* může být pro nás zajímavé zejména z důvodu velké odlišnosti obou jazyků. Fakt, že něco lze v jednom jazyce vyjádřit pouhou kategorií času a v druhém to nelze, je zajímavý i co se týče například překladatelského řešení.

1. Obecně k časům ve španělštině

Jazyk jako takový má vždy za cíl reflektovat naši realitu. Kategorie slovesného času není výjimkou, jazykově zachycuje reálný proud času, který se obecně dělí na tři základní roviny – minulost, přítomnost a budoucnost. Je nutné odlišit čas ontologický a čas jazykový, první z nich si můžeme představit jako reálnou osu času protnutou jednotlivými událostmi, kdežto druhý z nich se pokouší tuto realitu co nejlépe přenést do systému jazyka.

Pro slovesný čas je klíčové stanovit si referenční bod v proudu ontologického času, od kterého se bude odvíjet. Přestože každý lingvista tento bod označuje jinak, jedná se vždy o totéž, v mluvnicích proto často nalezneme pojmy jako výpovědní událost¹, naše aktuální vědomí² nebo okamžik promluvy³, od něj se odvíjí základní temporální perspektivy – předčasnost, současnost a následnost.

Z toho vyplývá, že kategorie času je deiktické povahy⁴, což v tomto případě znamená, že přímo nebo nepřímo odkazuje na určité události ve vztahu k mluvčímu. Má vlastně stejnou funkci jako ukazovací zájmena. Slovesný čas dokáže označit okamžik události v čase a vyjádřit jeho vzdálenost vzhledem k mluvčímu, stejně tak například zájmena *este* a *aquel* určují prostorovou vzdálenost nějakého objektu od mluvčího. Existuje přímá úměrnost při použití těchto dvou jazykových kategorií v jedné větě. Standardně tedy použijí přítomný čas ve větě *Estos días son cortos*. a minulý čas ve větě *Aquellos días fueron cortos*, abychom vyjádřili vzdálenost události od současnosti mluvčího. Použití ukazovacích zájmen se slovesnými časy se budeme věnovat i v následujících kapitolách zabývajících se opozicí časů *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido*.

Problematika gramatické kategorie času spočívá v tom, že sama o sobě je schopna vyjádřit pouze předčasnost, následnost nebo souběžnost k okamžiku promluvy mluvčího, nedokáže vyjádřit přesný čas nebo časový interval, kdy se ona událost udála, tedy jinak řečeno reálný čas. Kvůli zmíněné vlastnosti není možné, aby se čas jazykový ve všech případech shodoval s časem reálným. Například ve větě *Juan no durmió*. není možné určit reálný čas, kdy Juan nespal,

---

¹ ZAVADIL, Bohumil a Petr ČERMÁK. *Mluvnice současné španělštiny: lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 272

² ALARCOS LLORACH, Emilio. *Estudios de gramática funcional del español*. 3. ed. Madrid: Gredos, 1997, s. 35

³ CARTAGENA, Nelson. Los tiempos compuestos. In BOSQUE, Ignacio – DEMONTE, Violeta. *Gramática descriptiva de la lengua española*. 3. reimpr. Madrid: EspasaCalpe, 2000, s. 2937-2939

⁴ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1674

v tomto případě záleží na interpretaci, zda Juan nespal například celý den, nebo jen zrovna v danou chvíli. K objasnění daného sdělení potřebujeme znát buďto mimojazykovou realitu nebo přidat jazykové prostředky ve formě například okolnostního určení.⁵

Dalším problémem slovesných časů je, že každý z nich má více funkcí, které se v případě absence kontextu nemusí shodovat s časem ontologickým. Náležitým příkladem může být použití přítomného času ve větě *El tren entra lentamente en la estación por el andén 4*. Existují dvě různé interpretace daného sdělení. První z nich je, že vlak právě v tomto okamžiku vjíždí na nádraží, tento děj probíhá souběžně s okamžikem promluvy, a tedy odráží reálný čas. Druhá interpretace prezentuje jinou funkci přítomného času, a to opakovanost děje, který se pravidelně odehrával v minulosti a bude se opakovat v budoucnosti. Stejná věta by tedy znamenala, že vlak vjížděl takto pomalu na nádraží včera a stejným způsobem dorazí i zítra.⁶

Skutečnost, že jednotlivá paradigmata mají více funkcí, je klíčová pro charakteristiku námi zkoumaných slovesného času, a především pro představení času *pretérito perfecto compuesto* a jeho alternaci s časem *pretérito indefinido*.

Při nahlížení na systém času ve španělštině se autoři mírně rozcházejí. Zavadil a Čermák přiřazují slovesná paradigmata k různým temporálním významům, vztahy mezi nimi poté vytvářejí primární temporální perspektivu, která má jako referenční bod již zmíněnou výpovědní událost. Jakožto výpovědní událost chápeme vyjádření myšlenky ohraničené koncovými předěly. Třemi základními vztahy v této perspektivě jsou vztah současnosti, následnosti a předčasnosti. Naopak sekundární temporální perspektiva zahrnuje pouze vztah relativní následnosti a vztah relativní předčasnosti, jejichž referenčním bodem jsou jednotlivé temporální významy z primární temporální perspektivy.⁷

Zmíněné temporální perspektivy o něco jednodušeji představuje Cartagena, který vymezuje dvě časové oblasti (*ámbitos temporales*). Primární časová oblast (*ámbito primario*) se vztahuje k momentu promluvy a spojuje *presente* se souběžností (*coexistencia*), *pretérito perfecto simple* s předčasností (*retrospectividad*) a *futuro* s následností (*prospectividad*). Stejným způsobem se od jednoduchých časů z primární časové oblasti, které fungují jako referenční body, odvíjejí časy spadající pod sekundární časovou oblast (*ámbito secundario*). Zde

---

⁵ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1674

⁶ Tamtéž, s. 1675

⁷ ZAVADIL, Bohumil a Petr ČERMÁK. *Mluvnice současné španělštiny: lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 272-274

odpovídají perspektivě předčasnosti časy složené z pomocného slovesa *haber* a participia, naopak perspektivě následnosti konstrukce *ir a + participium*.⁸

Alarcos Llorach temporální perspektivu prezentuje téměř totožně jako předešní autoři, ale jeho systém striktně rozděluje časy na absolutní a relativní. Mezi absolutní časy patří *pretérito perfecto simple*, *presente gramatical* a *futuro absoluto simple*. Jako relativní časy potažmo označuje *pluscuamperfecto*, *futuro compuesto* a *pretérito perfecto compuesto*, jejich zařazení koresponduje s časy zařazenými dle Cartageny pod sekundární časovou oblast.⁹

Tento náhled na kategorii slovesného času a jeho systém je podstatný proto, abychom správně pochopili v širší souvislosti to, jak jednotlivé časy fungují, jaké mají mezi sebou spojitosti, co vše je možné kategorií času vyjádřit a co již ne.

2. Minulé časy ve španělštině

Abychom mohli patřičně definovat *pretérito perfecto compuesto* a vysvětlit, co vše může jakožto čas orientovaný do minulosti vyjadřovat, je nejprve na místě si představit dva další minulé časy a jejich základní funkce. Na rozdíl od češtiny disponující pouze jedním minulým časem má španělština bohatý slovesný systém minulých časů, kterými lze vyjádřit více než jen to, že se děj odehrál v minulosti. V této kapitole se proto zaměříme na hlavní minulé časy, kterými jsou *pretérito imperfecto* a *pretérito indefinido*.

Čas *pretérito pluscuamperfecto* je pro naši analýzu irelevantní, jelikož vyjadřuje děje, které časově předchází zmíněným minulým časům a má tudíž jiné vlastnosti, které nelze s nimi porovnávat.

Nejprve se zde tedy soustředíme na *pretérito imperfecto*, který se funkčně odlišuje od ostatních minulých časů. Většinou se gramatiky zabírají jeho opozicí k *pretérito indefinido*, jelikož se v textech objevují často pospolu a vzájemně se doplňují. Naopak, soudě podle níže uvedených položek bibliografie, ze kterých čerpáme, není jeho vztah k *pretérito perfecto compuesto* často rozebíraným tématem.

---

⁸ CARTAGENA, Nelson. Los tiempos compuestos. In BOSQUE, Ignacio – DEMONTE, Violeta. *Gramática descriptiva de la lengua española*. 3. reimpr. Madrid: EspasaCalpe, 2000, s. 2937-2939

⁹ ALARCOS LLORACH, Emilio. *Estudios de gramática funcional del español*. 3. ed. Madrid: Gredos, 1997, s. 35

U *pretérito indefinido* se zaměříme především na jeho hlavní rysy a funkce, o jeho vztahu k *pretérito perfecto compuesto* budeme pojednávat v pozdější kapitole.

2.1. Slovesný čas *pretérito imperfecto*

Obecně by se dalo říct, že *pretérito imperfecto* je čas, který se zaměřuje na průběh děje, aniž by jakýmkoliv způsobem poukazoval na svůj začátek a konec.¹⁰ Tuto základní vlastnost lze velmi dobře demonstrovat na následujícím příkladu věty *El coche pasaba por nuestra calle*, kde z použití daného času není jisté, zda byl proces dokončen, tedy, že auto projelo celou ulicí. Důraz je kladen na průběh dané činnosti, tedy že v nějaký čas auto projíždělo danou ulicí, ale je nám skryta informace vztahující se k počátku nebo konci děje.

Zmíněná vlastnost se vztahuje k aspektové povaze děje, a tedy úzce souvisí s názvem *imperfecto*, jenž je převážně používán, a který uvádí také RAE. Ta definuje imperfektivní povahu děje následovně:

„*Que expresa acción no terminada. El presente y el imperfecto son tiempos imperfectivos*“¹¹.

Uvádí také, že stejně tak přítomný čas je imperfektivní, což se shoduje s myšlenkou, že *pretérito imperfecto* zaujímá roli přítomnosti v minulosti.¹² Tento princip se nejčastěji uplatňuje v časové souslednosti, tedy je-li ve větě hlavní použit minulý čas, přítomný čas ve větě vedlejší (pokud však není uvedeno, že stále trvá) se mění na *pretérito imperfecto*. Můžeme si to vysvětlit na příkladu věty *A Luisa le presentaron dos muchachos; uno de ellos era rubio, y el otro, moreno*. Použití *pretérito imperfecto* zde představuje skutečnost, že jeden z chlapců byl v době představování blondatý, tato skutečnost vyjadřovala přítomnost v intervalu uskutečnění děje věty hlavní.¹³ Stejně lze interpretovat *pretérito imperfecto* v souvětí nepodléhajícím časové souslednosti. Například ve větě *Me duchaba cuando sonó el teléfono* skutečnost, že jsem se sprchovala představuje přítomnost v čase, kdy zazvonil telefon.

Poslední zmíněný příklad se vztahuje k Bellově výkladu tohoto času. Vytvořil si vlastní terminologii slovesných časů, ve kterém čas *pretérito imperfecto* nazývá pojmem *co-*

---

¹⁰ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1743

¹¹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Diccionario de la lengua española, 23.^a ed., [versión 23.7 en línea]. <<https://dle.rae.es>> [citováno 13.5.2024]

¹² RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1746

¹³ Tamtéž, s. 1746

pretérito.¹⁴ Jak název napovídá, jedná se o čas, jenž koexistuje s jiným minulým dějem. Z věty *Cuando llegaste, llovía* můžeme odvodit, že déšť se v určité chvíli prolínal s příchodem, zároveň ne v celé své délce, děj vyjádřený *pretériteo imperfecto* mohl trvat i nějakou dobu předtím i poté.¹⁵

V *Nueva gramática de la lengua española* (dále již jen NGLE) spojují toto Bellovo vysvětlení s deiktickou přirozeností daného času, tedy že jeho užití často vyžaduje spojení s jinou situací odehrávající se v minulosti, která může být vyjádřena minulým časem nebo časovým výrazem (jako *en ese preciso momento*). Pokud však dojde k absenci těchto prvků, tak jsme odkázáni na kontext, ve kterém je věta pronesena, případně implicitní význam slovesa. Když bychom si například prohlíželi fotoalbum a pronesli větu *María jugaba con su casa de muñecas*, není potřeba explicitní vyjádření časového ukotvení. V tomto případě závisí na jiném čase, spadá do sekundární časové oblasti (*ámbito secundario*) a jakožto relativní čas se nevztahuje k okamžiku promluvy.¹⁶

Ve vyprávění v minulosti plní *pretérito imperfecto* funkci okolnostního děje, Bello to s nadsázkou označuje jako „*la decoración del drama*“ a uvádí příklad ze Cervantese „*Llegaron en estas páticas al pie de una alta montaña, que casi como peñón tajado estaba sola entre otras muchas que la rodeaban...*“¹⁷ Dokresluje atmosféru a pozadí, na kterém se odehrává děj vyjádřený časem *pretérito indefinido*.

Velmi podstatnou funkcí *pretérita imperfecta* je vyjádření habituálnosti a repetitivnosti dějů pojících se k období v minulosti, které účastníci diskurzu vnímají jako známé.¹⁸ Pojí se často s kvantifikátory *todos/todas*, s adverbii nebo frekvenčními nominálními skupinami jako *algunos días, muchas tardes, rara vez, por lo común, siempre, invariablemente, en las mañanas/tardes, en los veranos, los jueves*. Váže se také na etapy života, ve kterých se cyklické děje odehrávaly, například *de joven, de niño* a *en sus buenos tiempos*.¹⁹

K dalším funkcím se řadí funkce narativní, která obvykle charakterizuje výsledek jiných dějů v minulosti, často je použita i v konstrukcích, které začínají příslovečným určením času „*A las*

---

¹⁴ BELLO, Andrés a Amado ALONSO. Gramática: Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos. 3a edición. Caracas: Casa de Bello. 1995, s. 181

¹⁵ Tamtéž, s. 181

¹⁶ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1743-1744

¹⁷ BELLO, Andrés a Amado ALONSO. Gramática: Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos. 3a edición. Caracas: Casa de Bello. 1995, s. 181

¹⁸ Tamtéž, s. 181

¹⁹ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1757

*tres de la mañana, la policía entraba de improviso en su departamento.*²⁰ Musíme brát na vědomí, že se nejedná o obdobu funkce zmíněného okolnostního děje.

Méně časté jsou pak funkce onirická (*imperfecto onírico*) zahrnující události vysněné a imaginární a jí podobná funkce ludická (*imperfecto lúdico*) používaná při tom, když si děti hrají a vymýšlejí příběhy, ve kterých sami figurují. Opomenout nesmíme také zdvořilostní funkci *pretéríta imperfecta*, jež použijeme k vyslovení přání zdvořilejším způsobem, v této funkci často alternuje s kondicionálem, především se slovesy *desear* nebo *querer*. Určitou slušnější formu otázky pojímá funkce citativní (*imperfecto citativo*), díky které můžeme odkazovat na něco již řečeného, čím si třeba nejsme úplně jisti a funguje tudíž v ujišťujících otázkách (*¿Tú jugabas al fútbol, no es cierto?*). S tímto je také úzce spjata funkce prospektivní (*imperfecto prospectivo*), která poukazuje na již předem oznámenou a naplánovanou událost v budoucnosti (*Esta tarde hablaba el Presidente por la televisión*).²¹

Co se týče zmíněné alternace *pretéríta imperfecta* a *pretéríta indefinida*, je příhodno zmínit i některé věty, kde záměna těchto časů značně mění význam sdělení.

En sus años de estudiante, Arturo vivía/vivió muy despreocupadamente.

První variantu použijeme v případě, že Arturo žil celé zmíněné roky bezstarostně, zatímco *pretérito indefinido* nasvědčuje tomu, že jen nějakou část té doby žil bez starostí.

Ayer Maite estaba/estuvo en París.

Použitím *pretéríta imperfecta* podotýkáme, že pobyt Maite přesahoval hranice včerejška a trval přesně nevymezený časový úsek, naopak druhá varianta indikuje, že se jednalo výlet, který je limitován jedním dnem.

2.2. Slovesný čas *pretérito indefinido*

V návaznosti na *pretérito imperfecto* můžeme úvodem říct, že *pretérito indefinido* naprosto rozdílně pohlíží na děj, limituje ho a implikuje jeho počátek a ukončenost. Dnes je většinou gramatik a samotnou RAE označován jako *pretérito perfecto simple*²², v této práci však budu používat název *pretérito indefinido*²³, který uváděla RAE v roce 1931. Z dnešního pojmenování lze odvodit mnoho vlastností tohoto času. *Pretérito* značí deiktickou povahu děje orientovaného

---

²⁰ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1761

²¹ Tamtéž, s. 1748-1751

²² Tamtéž, s. 1736

²³ Tamtéž, s. 1680

do minulosti, *perfecto* označuje aspektuální rovinu děje vyjadřující jeho ukončenost, *simple* je pak morfologický rys, který nám říká, že tento čas není složený.²⁴ Jedná se o čas z primární časové oblasti (*ámbito primario*), jelikož vyjadřuje předčasnost k okamžiku promluvy.²⁵

Události, na které tento čas odkazuje, nemusí být vždy jen ve formě krátkého časového úseku nebo okamžiku, může vyjadřovat i stav, který trval delší dobu a je téměř vždy ohraničený. Věta *Escribió versos durante toda su vida* limituje děj na dobu jeho života, použitím *pretérito indefinido* rozumíme, že daný člověk buďto již zemřel, nebo již nepíše verše, průběh této činnosti je však již dokončen. Začátek a konec děje předpokládá i věta *Arturo leyó un libro el mes pasado*, četba se považuje za ukončenou. Naopak z věty *Leyó durante unos cinco minutos los artículos* nevyvozujeme dokončenost četby, ale jelikož máme uveden ukončený časový interval, není možné použít jiný čas než *pretérito indefinido*.²⁶

Jednou z funkcí daného času je také interpretace inchoativní, která vyjadřuje začátek děje. To znamená, že větu *Escribió la carta a las ocho* interpretujeme slovy *Začal psát dopis v osm hodin*, oproti tomu větu *Escribió la carta el mes pasado* přeložíme jako *Napsal dopis minulý měsíc*.

V hovorové řeči se také často objevuje *pretérito indefinido* ve funkci anticipativní nebo předjímavé, což znamená, že značí událost, která se stane v bezprostřední budoucnosti. V příkladu „*¡Ya está, nos fuimos!*“ mluvčí oznamuje, že v nejbližší době odejdou.²⁷

Další rozdíl oproti *pretérito imperfectu* spočívá ve schopnosti řetězit události, které se staly za sebou, a dodat tak oživení a plynulost vyprávění²⁸, například (1) „*Después el toldo se rompió y bajé y bajé en medio de un torbellino burbujeante*.“ (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. , překlad .) Mnohdy tímto mluvčí přinášejí příběhu určitou míru rychlosti a naléhavosti situace.

Přestože *pretérito indefinido* vyjadřuje sám o sobě jednorázovou činnost, existuje i výjimka jako v příkladu *Revivió con frecuencia la escena del columpio*, zde se děj očividně opakoval, nepoužijeme však *pretérito imperfecto* z důvodu, že je vyjádřena frekvence situace, která se odehrává v ohraničeném časovém intervalu. Pokud ale máme explicitně vyjádřený interval, ve

---

²⁴ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1736

²⁵ BELLO, Andrés a Amado ALONSO. *Gramática: Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos*. 3a edición. Caracas: Casa de Bello. 1995, s. 180

²⁶ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1736

²⁷ Tamtéž, s. 1736

²⁸ Tamtéž, s. 1737

kterém se frekventovaný děj realizuje, jako například v *En los dos años que estuvo en la ciudad solo me llamó de vez en cuando*, vyzní celé sdělení přirozeněji než v předchozím případě.²⁹

Takto jsme si zatím stanovili základní funkce a užití *pretérito indefinido*, jelikož často alternuje s *pretérito perfecto compuesto*, tak jeho další pojetí budeme blíže rozebírat v rámci tohoto tématu v následující kapitole.

3. Obecné informace k času *pretérito perfecto compuesto* a jeho opozice k *pretérito indefinido*

V této kapitole si v základní rovině nastíníme čas *pretérito perfecto compuesto* a jeho primární použití, která si představíme v kontrastu s již zmíněným *pretérito indefinido*. Tímto způsobem poukážeme na významové rozdíly mezi oběma časy. Budeme brát v potaz také stěžejní faktory ovlivňující tuto volbu a jak moc záleží na subjektivitě mluvčího. Jednotlivé funkce si však rozebereme až v samotné kapitole, tudíž je v této zatím opomeneme.

3.1. Slovesný čas *pretérito perfecto compuesto*

Stejně jako u předchozích časů je příhodné zaměřit se nejdříve na samotný název času. Historicky se používalo opět Bellovo názvosloví, který čas *pretérito perfecto compuesto* pojmenoval *ante-presente*. Jak sám tvrdí, jeho názvy jsou vždy stručné výrazy naprosto vystihující význam daného času³⁰. V tomto s ním souhlasí NGLÉ, tedy že *ante* značí předčasnost (*anterioridad*) k přítomnosti (*presente*), ze které je na ni nahlíženo³¹. V roce 1931 označovala RAE tento čas pouze jako *pretérito perfecto*, v roce 1973 však již zavádí pojem *pretérito perfecto compuesto*³², které se od předchozího pojmenování zásadně liší, ale zároveň se dnes převážně používá. Především zahrnuje slovo *pretérito*, čímž ho řadí mezi minulé časy, přestože, jak si záhy vysvětlíme, to není jednoznačné zařazení.

Obdobný problém nastává u termínu *perfecto* značící ukončenost děje. Cartagena tvrdí, že:

---

²⁹ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s.1737

³⁰ BELLO, Andrés a Amado ALONSO. *Gramática: Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos*. 3a edición. Caracas: Casa de Bello. 1995, s. 182

³¹ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1722

³² Tamtéž, s. 1680

„Todos los tiempos compuestos formados con la perífrasis <haber+participio>, en consonancia con su origen, implican la 'perfección', en el sentido etimológico de la palabra, de los procesos que designan, es decir, indican que estos ya se han realizado dentro del ámbito y momento temporales referidos.“³³

Také však vnímá perfektivnost odlišněji například *Diccionario de la lengua española*, která nám nabízí jasnou formulaci tohoto termínu: „*Que expresa acción terminada*“³⁴. Na rozdíl od RAE vnímá rozdíl mezi časem, ve kterém se děj slovesa odehrává, a dobou platnosti děje daného slovesa. Na základě jiných prací³⁵ uvádí, že jeho pojetí perfektivnosti času zahrnuje dvě možnosti. Buď to, že se doba platnosti děje překrývá, či zcela shoduje s časem uskutečnění děje, nebo že doba platnosti děje následuje po jeho uskutečnění.³⁶ Běžná interpretace perfektivnosti děje je však v naprostém rozporu s několika funkcemi, které tento čas zastává, proto lze považovat tuto jeho vlastnost za spornou.

Nesporná je skutečnost, že se jedná o čas složený (proto *compuesto*). Ve španělštině složené časy (*tiempos compuestos*) sestávají z pomocného slovesa *haber* a minulého přičestí (*participium*) plnovýznamového slovesa, které tvar nemění. V latině se vytvářely se slovesem *habēre* rezultativní slovesné perifráze, s touto skutečností se také pojí jedna z funkcí *pretérita perfecta compuesta*, kteroužto podrobněji rozebereme v samostatné kapitole.

V některých gramatikách se často vyskytuje i kombinace zmíněných názvů *presente perfecto*. *Presente* zde odkazuje na přítomný čas pomocného slovesa *habere*, ze kterého se tvoří.³⁷ Jedná se však o stejné pojmenování jako má angličtina pro jemu podobný slovesný čas *present perfect*, proto ho užívají především anglicky píšící autoři.

Než budeme probírat jednotlivé funkce *pretérita perfecta compuesta* v následujících kapitolách, představíme si jeho základní užití. Definiční lingvistů se veskrze shodují: Cartagena a RAE uvádí, že se tento čas používá k odkazování na situace, které proběhly před okamžikem promluvy (autoři pojmenovávají *momento del habla* či *punto cero*) a jejichž následky trvají do

---

³³ CARTAGENA, Nelson. Los tiempos compuestos. In BOSQUE, Ignacio – DEMONTE, Violeta. *Gramática descriptiva de la lengua española*. 3. reimpr. Madrid: EspasaCalpe, 2000, s. 2939

³⁴ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Diccionario de la lengua española*, 23.^a ed., [versión 23.7 en línea]. <<https://dle.rae.es>> [citováno 13.5.2024].

³⁵ Cartagena vychází z prací autorů García Fernández a Kleina

³⁶ CARTAGENA, Nelson. Los tiempos compuestos. In BOSQUE, Ignacio – DEMONTE, Violeta. *Gramática descriptiva de la lengua española*. 3. reimpr. Madrid: EspasaCalpe, 2000, s. 2940

³⁷ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1721

přítomného okamžiku.³⁸ Alarcos Llorach společně s RAE rozšiřují tuto myšlenku o to, že se tím projevuje zmíněný původ z rezultativní perifráze, který se vytrácí z povědomí.³⁹

Preterito perfecto compuesto se silně vztahuje k přítomnosti a také často s přítomným časem alternuje. Můžeme se proto setkat s podmínkovou větou *Un profesor universitario se puede jubilar en algunos países si ha cumplido los sesenta años* nebo vztažnou větou *Un profesor que ha sido despedido a los cincuenta años difícilmente encuentra trabajo*, ve kterých převažuje přítomný čas. Důvod této možnosti alternace spočívá ve skutečnosti, že se tyto dva druhy vět skládají ze dvou částí, *protasis* (protaze) a *apodosis* (apodoze), které odpovídají vztahu *anterioridad a posterioridad*, jinými slovy, že první část věty (ve které mohou tyto časy alternovat) časově předchází druhé části věty.⁴⁰

3.2. Rozšířená přítomnost (*presente ampliado*)

K tomu, abychom mohli určit, v jakých případech se použije *preterito perfecto compuesto* nebo *preterito indefinido* si nejdříve musíme vysvětlit teorii rozšířené přítomnosti. Jak jsme už zmiňovali, *preterito perfecto compuesto* má blízký vztah k přítomnosti. Musíme si ale uvědomit, že gramatická přítomnost není pouze jeden okamžik nebo bod na časové ose, ve kterém se nacházíme, spíše bychom si to měli představit jako linii určitých přítomných dějů. Tato linie se může prodloužit z hranice gramatické přítomnosti a vstoupit do prostředí minulosti nebo i budoucnosti. Například když pronesu větu *Veo un gato*, znamená to, že jsem začala kočku vidět bezprostředně předtím, než jsem větu vyslovila, tedy již v minulosti, a děj pokračuje, zatímco mluvím. Nejedná se tudíž o jeden okamžik. Ve chvíli, kdy kočka odejde už pronesu větu *He visto un gato hace unos momentos*, děj již neprobíhá ve chvíli, kdy to říkám, ale zároveň patří do stejného časového období, tedy do rozšířené přítomnosti. V tom také tkví hlavní rozdíl mezi dvěma zmíněnými časy, *preterito indefinido* nám naznačuje, že daný děj již nepatří do této rozšířené přítomnosti.⁴¹

---

³⁸ CARTAGENA, Nelson. Los tiempos compuestos. In BOSQUE, Ignacio – DEMONTE, Violeta. *Gramática descriptiva de la lengua española*. 3. reimpr. Madrid: EspasaCalpe, 2000, s. 2941 a RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1722

³⁹ ALARCOS LLORACH, Emilio. *Estudios de gramática funcional del español*. 3. ed. Madrid: Gredos, 1997, s. 17 a RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1721

⁴⁰ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1724

⁴¹ ALARCOS LLORACH, Emilio. *Estudios de gramática funcional del español*. 3. ed. Madrid: Gredos, 1997, s. 28-29

Volba toho, co mluvčí zahrne do své rozšířené přítomnosti, je do značné míry subjektivní a často ovlivněna použitím různých časových určení. Nezáleží, jak časově daleko se daná událost nachází, ale spíš, z jakého úhlu pohledu je na ni nahlíženo. Použít tak *pretérito perfecto compuesto* můžeme například s adverbii: *hace un momento, hoy, esta semana, este año* a dokonce i *este siglo*. Pokud chceme nějakou i blízkou událost striktně oddělit od své přítomnosti, použijeme časová určení jako například *ayer, anoche, la semana pasada, el año pasado, hace un mes a hace un siglo*.⁴²

Zmíněná adverbia souvisí opět s deiktickou povahou daných časů. Skutečnost, že má *pretérito perfecto compuesto* blízký vztah s přítomností demonstruje i jeho použití s ukazujícím zájmenem *este* například ve větě *Este siglo la ciencia ha experimentado grandes avances* nebo adjektivem *actual* ve větě *En su actual situación laboral ha sufrido no pocos sinsabores*. Není standardem užit tento čas se zájmenem *aquel*, který se pojí běžně s *pretéřitem indefinidem* (nepočítáme-li dialektální odchylky).⁴³

V následující tabulce 1 můžeme vidět opozice různých adverbii, která nahlížejí na stejné, či podobné časové období v minulosti jednou v rámci rozšířené přítomnosti (a tedy standardně s časem *pretérito perfecto compuesto*) a podruhé mimo ni (s použitím *pretéřita indefinida*)⁴⁴:

Rozšířená přítomnost <i>pretérito perfecto compuesto</i>	Mimo rozšířenou přítomnost <i>pretérito indefinido</i>
<i>ahora</i>	<i>entonces</i>
<i>hoy</i>	<i>ayer</i>
<i>estos días</i>	<i>aquel día</i>
<i>esta semana</i>	<i>la semana pasada</i>
<i>este año</i>	<i>hace un año</i>
<i>este siglo</i>	<i>hace un siglo</i>

Tabulka 1: Opozice adverbii v kombinaci se slovesnými časy

Pokud mluvíme o jedné události, kterou nelze zařadit pro její vzdálenost do gramatické přítomnosti, tak ji dle voleného adverbia můžeme buďto zařadit do naší rozšířené přítomnosti, nebo nemusíme:

⁴² CARTAGENA, Nelson. Los tiempos compuestos. In BOSQUE, Ignacio – DEMONTE, Violeta. *Gramática descriptiva de la lengua española*. 3. reimpr. Madrid: EspasaCalpe, 2000, s. 2945

⁴³ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1722-23

⁴⁴ ALARCOS LLORACH, Emilio. *Estudios de gramática funcional del español*. 3. ed. Madrid: Gredos, 1997, s. 29

- *Este año he estado en Londres.*
- *Hace tres meses estuve en Londres.*

Přestože se jedná o tu samou událost, tak v prvním příkladu s použitím *este año* ji do rozšířené přítomnosti zařadíme. Naopak s časovým určením *hace tres meses* ji z ní vyloučíme.

Použití slovesného času bez uvedení časového určení

V případě absence jakéhokoliv časového určení si mluvčí subjektivně vybere, zda zahrne danou událost do své rozšířené přítomnosti. V následujícím příkladu můžeme vidět, jak dva mluvčí odkazující na stejnou událost použijí jiný slovesný čas, protože na děj nahlíží odlišně:

- *Y por qué no hablaste con claridad a vuestro padre?*
- *Que no he hablado con claridad dices?*⁴⁵

Moreno Burgos tvrdí, že o subjektivitě lze uvažovat pouze v případě, že není dán časový údaj. Tomuto prohlášení bychom mohli oponovat tím, že i výběr časového určení, který se pojí s jedním ze slovesných časů, je otázka subjektivity, s jakou nahlížíme na daný děj.⁴⁶

García de Diego poznamenává, že zvolení jednoho z časů závisí i na tom, zda je ve větě subjekt v minulosti či v přítomnosti. *Pretérito perfecto compuesto* použijeme ve větě *No he visto cosa igual*, jelikož se daná věc nachází aktuálně přede mnou. Naopak zvolení času *pretérito indefinido* ve větě *Todo tiempo pasado fue mejor* je ovlivněno podmětem v minulosti.⁴⁷

3.3. Dialektální odchylky v použití *pretérita perfecta compuesta*

Užití času *pretérito perfecto compuesto* je specifické tím, že není v celém španělsky mluvícím světě jednotné a vykazuje největší rozdíly dle geografického umístění. Existuje ve všech variantách španělštiny, v některých se používá méně a v jiných naopak více. Níže si uvedeme

⁴⁵ ALARCOS LLORACH, Emilio. Estudios de gramática funcional del español. 3. ed. Madrid: Gredos, 1997, s. 33

⁴⁶ MORENO BURGOS, Juan. El pretérito perfecto compuesto en el ámbito hispánico. *Anuario de letras lingüística y filología*. 2015, roč. 3, č. 1, s. 101

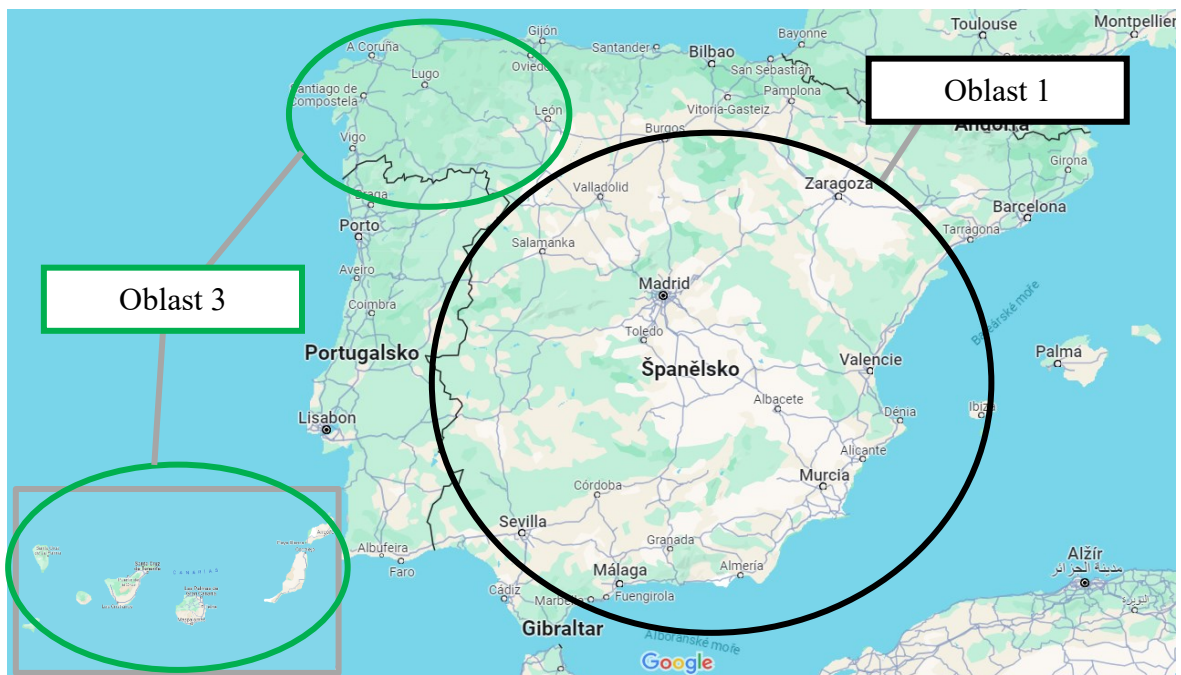
⁴⁷ GARCÍA DE DIEGO, Vicente. Elementos de Gramática Histórica Castellana. Burgos: El Monte Carmelo, 1914, s. 274

hlavní rozdíly použití a později si u jednotlivých funkcí budeme specifikovat oblast jejího výskytu. Na základě RAE⁴⁸ si rozdělíme si několik hlavních oblastí užití:

Oblast 1: jižní a centrální část Španělska, pobřeží Peru, andská část Bolívie a Kolumbie, severovýchod a centrální oblast Argentiny, Kuba a zóna Antil. V této oblasti převažuje takzvaná „*interpetación de antepresente*“, tedy, že *pretérito perfecto compuesto* odkazuje na minulé děje, které jsou však hodnoceny vzhledem k okamžiku promluvy. Vyskytuje se také tendence nahrazovat složeným časem čas jednoduchý.

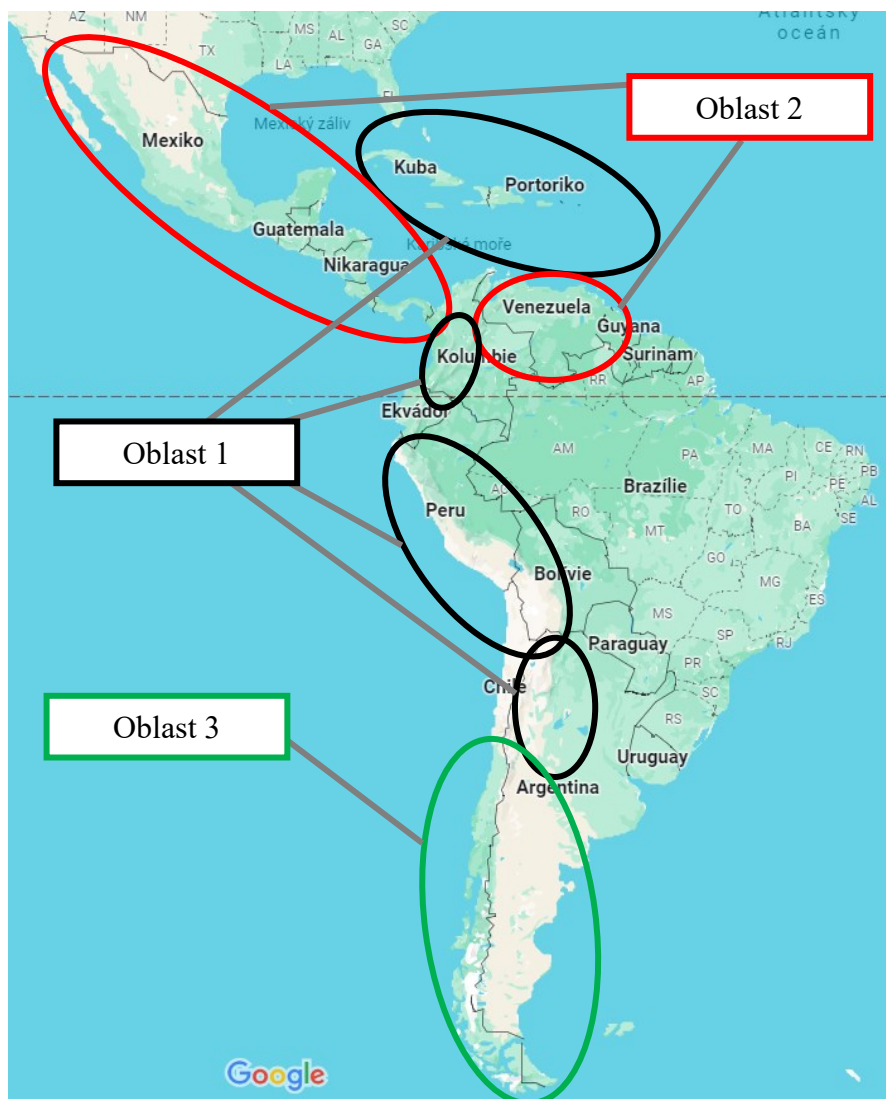
Oblast 2: Mexiko, střední Amerika, části karibské oblasti, Venezuela. Použití *pretéríta perfecta compuesta* je otázka aspektuální, nikoliv temporální. *Pretérito indefinido* zde odkazuje na děje ukončené v minulosti zatímco *pretérito perfecto compuesto* na děje trvající do okamžiku promluvy. Proto například věta *Hoy estuvo más tranquilo* obsahuje čas *pretérito indefinido*, jelikož se jedná o ukončený děj, který nepřetrvává do současnosti.

Oblast 3: Chile, ostatní části Argentiny a obdobně na severozápadě Španělska a na Kanárských ostrovech. Opozice použití *pretéríta indefinida* a *pretéríta perfecta compuesta* se neutralizuje ve prospěch prvního jmenovaného, který nahrazuje druhý z nich nezávisle na temporálním i aspektuálním hledisku. Pro větší přehlednost můžeme tyto oblasti vidět vyznačené na níže uvedených mapách:

⁴⁸ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1721-1722

Obrázek 1: Mapa pevninského Španělska a Kanárských ostrovů s černě vyznačenou oblastí 1, červeně označenou oblastí 2 a zeleně označenou oblastí 3⁴⁹

Obrázek 2: Mapa Latinské Ameriky s černě vyznačenou oblastí 1, červeně označenou oblastí 2 a zeleně označenou oblastí 3⁵⁰

⁴⁹ GOOGLE. *Španělsko* [online] Google Maps. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/place/%C5%A0pan%C4%Blsko/@35.3429504,-17.5860737,5z/data=!3m1!4b1!4m6!3m5!1s0xc42e3783261bc8b:0xa6ec2c940768a3ec!8m2!3d40.463667!4d-3.74922!16zL20vMDZta2o?entry=ttu> [citováno 13.5.2024] a GOOGLE. *Kanárské ostrovy*. Online. Google Maps. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/place/Kan%C3%A1rsk%C3%A9+ostrovy,+%C5%A0pan%C4%Blsko/@28.4405175,-17.1728089,8z/data=!3m1!4b1!4m6!3m5!1s0xc41aa86ef755363:0x10340f3be4bc8c0!8m2!3d28.2915637!4d-16.6291304!16zL20vMDFxdHQ?entry=ttu> [citováno 13.5.2024]

⁵⁰ GOOGLE. *Latinská Amerika* [online] Google Maps. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/place/Latinsk%C3%A1+Amerika/@-7.807542,-122.7062743,3z/data=!3m1!4b1!4m6!3m5!1s0x90f99effb40af535:0xd2673dbf02a5b69c!8m2!3d-4.4420385!4d-61.3268535!16zL20vMDRwbng?entry=ttu> [citováno 13.5.2024]

Dialektální rozdíly se projevují například i tak, že věta s *pretérite perfectem compuestem* pronesena Španělem nebude brána v Mexiku jako gramaticky špatně, ale změní se její interpretace. Pokud si vezmeme jako příklad větu *He comido con Luis* bez jakéhokoliv kontextu, tak bude v oblasti 1 interpretována jako událost, která se stala dnes, a v oblasti 2 jako funkce zkušenostní (tedy, že v rámci svého života jsem někdy s Luisem jedl). Ve Španělsku pronesena věta *Me he roto una pierna* se dá interpretovat dvěma způsoby – buďto jako nedávnou událost nebo jako zkušenost v rámci života daného člověka, zatímco v Latinské Americe by byla přirozenou interpretací pouze druhá možnost.⁵¹

Obecně bychom tedy mohli shrnout, že v evropské španělštině má *pretérito perfecto compuesto* více funkcí než v americké španělštině. Dále není v tomto ohledu Španělsko tolik dialektálně diferencováno, a tak můžeme říct, že je zde složený čas více rozšířen a zakořeněn. Z toho důvodu se v této bakalářské práci, především pak v praktické části, budeme orientovat více na evropskou normu a užití.

3.4. Tendence nahrazení *pretérita indefinida* časem *pretérito perfecto compuesto*

Skutečnost, že *pretérito perfecto compuesto* má v evropské variantě španělštiny takové postavení, způsobilo, že má sklony nahrazovat v některých případech i *pretérito indefinido*. Neděje se tak pouze ve španělštině, předpřítomný čas v románských jazycích často zasahuje do sémantické oblasti jednoduchého minulého času. Ve francouzštině a italštině (především na severu Itálie) již přebírá většinu funkcí, které dříve zastával čas jednoduchý, který je v těchto oblastech považován za knižní. Ve španělštině zatím nedošlo k tomu, aby se *pretérito indefinido* vytratilo z mluveného jazyka na úkor vzestupu složeného času. Rozhodně ne v americké španělštině, kde se oba časy funkčně překrývají daleko méně.⁵²

Alarcos Llorach si tuto situaci ve Španělsku vysvětluje tím, že jsou oba časy v běžném jazyce zakotveny a španělské jazykové cítění brání nahrazení jednoho druhým.⁵³ Naopak Moreno Burgos se přiklání k názoru, že užívání *pretérita perfecta compuesta* (například s adverbium

---

⁵¹ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1732

⁵² HOWE, Chad & SCHWENTER, Scott. *Present perfect for preterite across Spanish dialects*. In T. Sánchez (ed.), *Penn Working Papers in Linguistics: Selected Papers from NWAV 31*, 9. 2003, s. 61 a ALARCOS LLORACH, Emilio. *Estudios de gramática funcional del español*. 3. ed. Madrid: Gredos, 1997, s. 13

⁵³ Tamtéž s. 13

hoy na úkor *pretérito indefinido*) je příklad procesu pokročilejší gramatikalizace, z čehož může předpokládat, že složený čas dříve nebo později naprosto nahradí jednoduchý jako v jiných románských jazycích. Své tvrzení podkládá faktem, že se *pretérito perfecto compuesto* objevuje ve větách s adverbiem *ayer* (tuto myšlenku si podrobně rozebereme v praktické části, kde provedeme vlastní výzkum, který následně porovnáme se studií od Howea a Schwentera). Upozorňuje také na to, že tato tendence je nepravděpodobná v americké španělštině, kde naopak *pretérito indefinido* prostupuje do funkcí primárně náležejících *pretérito perfectu compuesto*.⁵⁴

Na následujícím příkladu si můžeme demonstrovat diachronickou inovaci evropské španělštiny. *Me he levantado esta mañana a las siete* – pokud se tato věta vysloví odpoledne, popisuje ukončený okamžik v minulosti, který nemusí mít žádnou spojitost s přítomností. *Preterito perfecto compuesto* zde přebírá funkci, která dříve náležela a stále ve většinové americké variantě španělštiny náleží *pretérito indefinido*.⁵⁵ Preference složeného času se považuje za inovativnější.⁵⁶

Moreno Burgos zastává názor, že slovesný čas *pretérito perfecto compuesto* směřuje k tomu, aby se stal jedinou možností k vyjádření minulého času ve španělštině a že se jako ve francouzštině stává v mluvené řeči jako automatická a výchozí volba.⁵⁷

V tomto si naprosto odporují s Alarcosem Llorachem, který věří, že se oba slovesné časy udržují naživu a mají v moderní španělštině jasně rozdělené role. Na základě kvantitativního výzkumu Paiva Boléa usoudil, že neexistují žádné známky pro to, aby se předpokládalo vymizení *pretérito indefinido* v důsledku expanze *pretérito perfecta compuesta*.⁵⁸

3.5. Pravidlo 24 hodin

Fenomén, na který lze v některých gramatikách sledovat je takzvané pravidlo 24 hodin (*regla de 24 horas*). Jeho podstata tkví v myšlence, že s minulými událostmi, které se staly za

---

⁵⁴ MORENO BURGOS, Juan. El pretérito perfecto compuesto en el ámbito hispánico. *Anuario de letras lingüística y filología*. 2015, roč. 3, č. 1, s. 99

⁵⁵ HOWE, Chad & SCHWENTER, Scott. *Present perfect for preterite across Spanish dialects*. In T. Sánchez (ed.), *Penn Working Papers in Linguistics: Selected Papers from NWAV 31*, 9. 2003, s. 62

⁵⁶ MORENO BURGOS, Juan. El pretérito perfecto compuesto en el ámbito hispánico. *Anuario de letras lingüística y filología*. 2015, roč. 3, č. 1, s. 90

⁵⁷ Tamtéž. 123

⁵⁸ ALARCOS LLORACH, Emilio. *Estudios de gramática funcional del español*. 3. ed. Madrid: Gredos, 1997, s. 49

posledních 24 hodin, se má používat čas *pretérito perfecto compuesto*. Událostem, které leží za touto časovou hranicí, náleží *pretérito indefinido*. Tato teorie vychází z historických francouzských gramatik, a v průběhu let se začala objevovat i v gramatikách španělských. V 19. století se z těchto gramatik vytrácí a začíná dominovat kritérium vztahu k přítomnosti, ale stále zůstává ve veřejném povědomí. Haßler, zabývající se touto tematikou, uvažuje o tom, že se dané pravidlo mohlo rozšířit z doslechu nebo ze škol, ale rozhodně se nedodrжуje.⁵⁹

Pokud bychom tuto teorii měli převést do praxe, znamenalo by to, že pokud bychom v dopoledních hodinách mluvili o události, která probíhala včera odpoledne, museli bychom za každých okolností použít *pretérito perfecto compuesto*. Například i s ukončeným dějem, který nezahrnujeme do naší rozšířené přítomnosti.

Z toho vyplývá, že pravidlo 24 hodin je pouhé zjednodušení reálného užití těchto dvou časů, které jen částečně odpovídá realitě, jelikož časové i aspektuální funkce daných časů jsou daleko komplexnější a nelze je měřit počtem hodin.⁶⁰

Nejbliže tomuto pravidlu má dnes jedna z funkcí *pretérita perfecta compuesta*, a to funkce limitována dneškem (blíže ji budeme specifikovat v samostatné kapitole). Ta rozděluje hranici použití daných časů mezi dnešní a včerejší den.⁶¹

4. Funkce *pretérita perfecta compuesta*

V této kapitole si představíme základní funkce, které může *pretérito perfecto compuesto* představovat. Jmenovitě to jsou pak funkce zkušenostní, trvající, nedávných událostí, rezultativní, oznámení novinky, funkce nahrazující paradigma *habré hablado* a stručně si také uvedeme méně časté funkci vypravěčskou a funkci zdůrazňující důležitost. České termíny funkcí jsem vymýšlela sama tak, aby co nejlépe odpovídaly španělskému originálu.

4.1. Funkce zkušenostní

Nejuniverzálnější funkcí *pretérita perfecta compuesta* je funkce zkušenostní (*experencial*), která se uplatňuje napříč všemi dialektálními variantami španělštiny. V základě se jedná o

---

⁵⁹ HASSLER, Gerda. La explicación ideológica del uso del pretérito perfecto compuesto y la realidad lingüística. In: *Aspectos actuales del hispanismo mundial*. Berlin, Boston: De Gruyter, 2019, s. 522-523

⁶⁰Tamtéž, s. 533

⁶¹ MORENO BURGOS, Juan. El pretérito perfecto compuesto en el ámbito hispánico. *Anuario de letras lingüística y filología*. 2015, roč. 3, č. 1, s. 98

vyjádření toho, že se určitá událost konala alespoň jednou nebo i vícekrát v libovolně určeném časovém intervalu – *Arturo ha estado tres veces en Santiago en el último año.*⁶²

Moreno Burgos nahlíží na tuto funkci jako na podkategorii, která vychází z rezultativní funkce. Věta *Yo ya he comido caviar* není jistá pouze v okamžiku promluvy, ale bude pravdivá i v jakémkoliv momentě v budoucnosti.⁶³ Poukazuje to opět na to, že daný čas vznikl historicky z rezultativní perifráze a v této funkci je tato skutečnost dodnes patrná.

Jak název napovídá, formuje tato funkce souhrn znalostí a zážitků, které jedinec předpokládá jako přítomné v rámci časového intervalu. Pokud není toto období ohraničeno žádným časovým určením, tak se většinou vymezuje na existenci sdílenou mluvčími nebo život daného jedince (*experiencia de individuos*). Některé události, které bychom jinak vyjádřili s časem *pretérito indefinido*, lze pojmout a interpretovat jako „osobní položku v bibliografii jedince“, příkladem pak může být věta *Su mamá y sus hermanos han muerto*. Jejich smrt je vnímána jako událost v intervalu života pozůstalého do okamžiku promluvy.⁶⁴ Nabízí se zde myšlenka, že v tomto případě je sdělení zbaveno časové složky a jedná se o otázku aspektu.⁶⁵ Musíme však mít na paměti, že čas jsme si již určili délku života jedince, takže se stále nacházíme v jeho temporální rovině.

Interval života může být podpořen adverbii, které implicitně vyjadřují tento časový úsek. Nejčastěji se vyskytuje jako záporná skutečnost *nunca* (s podtextem *nunca, en mi vida*) s dvěma možnostmi interpretace:

- *La verdad es que nunca he visto La Habana desde el mar.* – předpokládáme možnost uskutečnění
- *Yo también podría creer que no eres quien dices, nunca he visto una cordobesa tan rubia.* – neočekáváme, že tohle ještě někdy uvidíme⁶⁶

---

⁶² RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1725

⁶³ MORENO BURGOS, Juan. El pretérito perfecto compuesto en el ámbito hispánico. *Anuario de letras lingüística y filología*. 2015, roč. 3, č. 1, s. 115-117

⁶⁴ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1725

⁶⁵ MORENO BURGOS, Juan. El pretérito perfecto compuesto en el ámbito hispánico. *Anuario de letras lingüística y filología*. 2015, roč. 3, č. 1, s. 116

⁶⁶ Tamtéž, s. 119

Pomyslným protiklad představuje adverbium *siempre* (implicitně *a lo largo de mi vida*), který vyjadřuje, že neexistoval okamžik v minulosti, ve kterém by daná situace nebyla pravdivá - *Siempre me ha gustado vestir bien cuando se trata de citas importantes.*⁶⁷

Použití *pretérito perfecta compuesta* ve funkci zkušenostní zahrnuje takzvaný existenciální předpoklad (*presuposición existencial*), kterou sdílí i s časem přítomným. Věta *Arturo ha sido tres veces en Buenos Aires durante este año* implikuje, že je Arturo stále naživu, toto vyvozování se také někdy nazývá otevřená interpretace (*interpretación abierta*). Existenciální předpoklad se netýká přívlaskových vět, kdy je vlastnost podmětu (který neexistuje nebo nežije) považována za platnou dodnes. Věta *Andrés Bello ha sido el mejor gramático de la lengua española* není agramatická, jelikož se prohlášení ve vedlejší větě považuje za aktuální. Oproti tomu se vyskytují anomálie ve formě *Einstein ha visitado España en 1923*. Dnes je tato varianta považována za chybnou, správné použití této věty by bylo v roce 1923.⁶⁸

Zmínit musíme fakt, že tuto funkci zkušeností můžeme chápat v širším rozmezí. V mnoha zemích Latinské Ameriky odmítají interpretaci *pretérito perfecta compuesta* jako ukončené události, která se stala v rámci dnešního dne – například *Luisa ha llegado hace un rato*. Výjimkou je však sekvence událostí jako v příkladu *Hoy he llegado tarde al trabajo, a gimnasia y a una cita*. Tuto větu interpretují jako osobní zkušenosti v rámci daného dne, proto je akceptována a posuzována z hlediska této funkce.⁶⁹

4.2. Funkce trvající

Další relativně rozšířenou funkcí je funkce trvající (*continuo*) vyjádřena většinou atelickými přísudky, které nekončí v přítomnosti, jsou hodnoceny z hlediska okamžiku promluvy, ve kterém stále probíhají a pokračují dále i do budoucnosti, například: *Durante tres días no hemos podido cruzar palabra*. Vyskytují se s časovými určeními, která určují interval do okamžiku promluvy, neznamená to však, že je daný časový úsek ukončen.

- *Al negocio pueden entrar los 153 empleados y funcionarios que durante años han estado dedicados a la fabricación y venta de alfombras.*

---

⁶⁷ MORENO BURGOS, Juan. El pretérito perfecto compuesto en el ámbito hispánico. *Anuario de letras lingüística y filología*. 2015, roč. 3, č. 1, s. 121 a RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1728

⁶⁸ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1723

⁶⁹ Tamtéž, s. 1732

Z tohoto příkladu nevyplývá, že se přestali činnosti věnovat, nýbrž, že je hodnocena z okamžiku promluvy, ve kterém stále trvá.⁷⁰

Časová určení, jež se pojí s touto funkcí, mohou být stejná jako ve funkci zkušenostní, rozdíl je v tom, že v tomto případě děj trvá celý časový úsek. Častokrát se vyskytují i s permanentními slovesy (*ser, ver, oír*). *Pretérito perfecto compuesto* vyjadřuje okamžik, kdy se proces těchto sloves naplňuje. Například – *Toda la vida he oído las mismas críticas* – dnes je stále poslouchám a pravděpodobně je ještě poslouchat budu.⁷¹

Jak jsme si již dříve nastínili, není tato funkce jednotná ve všech španělsky mluvících oblastech. Věta *Ha trabajado veinte años para él* může mít dvě různé interpretace. Buďto, že jedinec pro něj stále pracuje (interpretace trvajících), nebo že už pro něj nepracuje (interpretace netrvajících). Obě tyto interpretace jsou v pořádku v dialektální oblasti 1 (tudíž na většině pevninského Španělska, v Antilách a andské oblasti). Naopak ve zbytku Latinské Ameriky se dává přednost variantě první.⁷²

Co se týče dialektálních rozdílů, stojí za zmínku využití této funkce v neformálním pozdravu *¿Cómo has estado?* Používaném především v Mexiku, Hondurasu, Kostarice a ostatních státech střední Ameriky. Neptají se na to, jak se adresát měl v nějakém blízkém okamžiku v minulosti, ale na celou dobu trvajících až do okamžiku promluvy.⁷³

Přetrvávání daného děje po okamžiku promluvy nemusí být explicitně uvedeno, ale může být vyvozeno z mimojazykového kontextu, tato vlastnost není zahrnuta automaticky použitím *pretérita perfecta compuesta*. Věta *Toda la tarde he estado pensando en vos* nepotvrzuje, ale také nevyvrací, že průběh děje přetrvává do okamžiku promluvy.⁷⁴

Funkce trvajících může existovat i v záporu u telických přísudků, například *Maite no ha llegado* (pouze v dialektální oblasti 1). Přidáním adverbia *todavía* docílíme stejného významu jako při použití *pretérita indefinida*, ale zároveň tím otevíráme možnost příchodu. Tato druhá možnost je přirozená ve všech španělsky mluvících oblastech.⁷⁵

Na základě těchto charakteristik použití *pretérita perfecta compuesta* můžeme konstatovat, že si navzájem protiřečí s termínem *perfecto* samotném názvu tohoto slovesného času.

---

⁷⁰ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1726

⁷¹ CARTAGENA, Nelson. Los tiempos compuestos. In BOSQUE, Ignacio – DEMONTE, Violeta. *Gramática descriptiva de la lengua española*. 3. reimpr. Madrid: EspasaCalpe, 2000, s. 2942

⁷² RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1726

⁷³ Tamtéž, s. 1727

⁷⁴ Tamtéž, s. 1727

⁷⁵ Tamtéž, s. 1727

Demonstrovali jsme si, že děj jím vyjádřený nemusí být ukončený. Různí autoři zabývající se tímto časem tvrdí, že perfektivnost vychází z toho, že na děj nahlížíme z okamžiku promluvy, ve kterém je pomyslně ukončen, neberou v potaz možné pokračování děje i po tomto momentu.⁷⁶

4.3. Funkce nedávných událostí

Jedním z mnoha použití *pretéríta perfecta compuesta* je funkce nedávných událostí (*de hechos recientes*), jenž bývá také označována jako funkce bezprostřední minulosti. Odpovídá časově ohraničeným dějům, které mluvčí zahrnuje do své rozšířené přítomnosti a ukončených před okamžikem promluvy. Přestože by se mělo jednat o nedávné události, tak není jasně stanoven časový odstup, ve kterém se měly uskutečnit. Daný interval je určen stejnými adverbii, které jsme si uváděli v kapitole o rozšířené přítomnosti. Z těch nejčastějších můžeme zmínit – *hace un momento/rato, hoy, esta semana, este mes, este año*.

Použití *pretéríta perfecta compuesta* v této funkci způsobuje největší dialektální rozkol v užití mezi jednotlivými dialektálními oblastmi. Používá se výhradně v oblasti 1, zatímco v oblasti 2 je v těchto případech nahrazen *pretéřitem indefinidem*.⁷⁷

Jiná situace nastává s adverbium *recientemente*, které se také pojí s touto funkcí. Používá se i v oblasti 2, kde by se za normálních okolností nepoužila věta *Luisa ha llegado hace un rato*. Zato věta *Enseguida listaremos algunas de las medidas que recientemente se han tomado* je přípustná ve všech variantách. To znamená, že ve všech španělsky mluvících oblastech je tendence interpretovat tento složený čas touto funkcí, ale jen v části z nich, pokud obsahují jasně stanovená časová určení.⁷⁸

Jako samostatnou kapitolu můžeme vnímat použití *pretéríta perfecta compuesta* ve funkci nedávných událostí omezené adverbium *hoy*. Musíme si však oddělit dva významy tohoto slova, jedním z nich je *hoy* ve smyslu *dnešek* (který lze použít jen v dialektální oblasti 1) a druhým přeneseně používaný význam *ted'*, který je rozšířený mezi všemi španělskými mluvčími. Například - *Una fotografía tomada antes de [...] registra unos cachetes redondos y saludables que hoy han desaparecido*.⁷⁹

---

⁷⁶ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1728

⁷⁷ Tamtéž, s. 1729

⁷⁸ Tamtéž, s. 1733

⁷⁹ Tamtéž, s. 1731

4.4. Funkce rezultativní

Funkce nesoucí stejný název jako perifráze, ze které *pretérito perfecto compuesto* pochází, obecně označuje děj, který se odehrál v minulosti, jehož aktuální stav je jeho výsledkem v okamžiku promluvy.⁸⁰

Větou *La linterna se ha apagado* rozumíme výsledek děje a nový stav podmětu, tedy že „*linterna está apagada*“. Obsahuje télické sloveso, jehož děj předpokládá nový stav věci: *Si ahora está apagada, es porque se ha apagado*.⁸¹

Existují dvě interpretace rezultativní funkce. První a také striktnější z nich lze vyjádřit perifrází s *estar*, která zdůrazňuje přítomnost výsledného stavu děje. Větu *El niño ha roto el jarrón* lze bez obtíží přeformovat za pomoci perifráze na variantu *El jarrón está roto*. Druhá, více rozvolněná varianta, není na sloveso *estar* nijak vázaná a vyjadřuje již popsanou funkci. Jako v případě věty *¿De dónde has sacado unos disparates semejantes?*⁸²

Tato funkce může být doprovázeno adverbii *ya* a *todavía no*. Věta *Juan ya ha llegado* značí tři fáze – potvrzení (*afirmación*), že tu Juan již je, předpoklad (*presuposición*), že zde předtím nebyl, a nakonec očekávání (*expectación*), že tu ještě bude. Pravý výsledek děje (tedy funkce rezultativní) je zde fáze potvrzení, jelikož potvrzuje nový stav podmětu.⁸³

Stejně jako funkce zkušenostní se rezultativní funkce vyskytuje ve všech variantách španělštiny. V některých latinskoamerických zemích je však lépe přijímána, pokud se poukazuje na proces, jehož výsledek je potvrzen a vysloven až v okamžiku promluvy.⁸⁴ Této funkci se říká také *perfecto evidencial* a má mnoho podkategorií, kterými se však nebudeme zabývat dopodrobna, jelikož každá z nich je specifická pro určitý region v Latinské Americe a žádná z nich se neobjevuje v evropské španělštině, kterou v této práci upřednostňujeme. Jako vzorovou větu si můžeme uvést *Ayer fuimos a una fiesta. ¡Cómo nos hemos reído!*⁸⁵

---

⁸⁰ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1733

⁸¹ MORENO BURGOS, Juan. El pretérito perfecto compuesto en el ámbito hispánico. *Anuario de letras lingüística y filología*. 2015, roč. 3, č. 1, s. 96

⁸² RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1733

⁸³ MORENO BURGOS, Juan. El pretérito perfecto compuesto en el ámbito hispánico. *Anuario de letras lingüística y filología*. 2015, roč. 3, č. 1, s. 97

⁸⁴ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1733

⁸⁵ Tamtéž, s. 1734

4.5. Funkce oznámení novinky „hot news“

V návaznosti na předchozí funkci *perfecto evidencial* si můžeme snadno představit funkci oznámení novinky (*de noticias recientes*) nebo také nazývané „hot news“⁸⁶ vyjadřující také zjištění nové informace, v tomto případě se však toto použití vyskytuje především ve zpravodajském odvětví. Zprávy (ve smyslu žurnalistickém) jsou ve své podstatě události zpravidla zveřejněny krátce poté, co se stanou, případně události, co se staly dříve, ale zjištěny až v nedávné době, a tudíž jsou pokládány za novou informaci. *Pretérito perfecto compuesto* se používá při první zmínce o dané události, téměř vždy v periodistických textech, přestože zbytek článku je napsán v *pretérito indefinido*. Novinový titulek pak může vypadat například takto: *Tenemos que darles cuenta de dos artefactos explosivos en Gijón. Al menos uno de ellos ha estallado en los juzgados.*⁸⁷

4.6. Funkce nahrazení paradigmatu *habré hablado*

V kapitole věnující se obecně času *pretérito perfecto compuesto* jsme již uvedli, že může alternovat s časem přítomným. Zároveň čas přítomný můžeme použít v odkazování na naplánovanou budoucnost. Z tohoto vztahu vyplývá, že lze použít *pretérito perfecto compuesto* k vyjádření budoucnosti s tím, že bude vyjadřovat to stejné jako složený budoucí čas, tedy ukončenost děje před dalším dějem v budoucnosti, a může s ním alternovat. Demonstrujme si to na příkladu *Hombre, el mes que viene ya he presentado el examen* – sloveso *presentar* předchází *el mes que viene*, ale zároveň nastává až po okamžiku promluvy.⁸⁸

4.7. Ostatní funkce

Funkce vypravěčská (*narrativo*) dodává oživení popisu událostí, které jsou časově blízko okamžiku promluvy a jejím použitím *de facto* shrnují celé vyprávění. Vyjadřujeme tím i jakýsi odstín napomenutí či důtky: *Has ido allí a buscar a esa... señora... has comido a su lado... has*

---

⁸⁶ HOWE, Chad & SCHWENTER, Scott. *Present perfect for preterite across Spanish dialects*. In T. Sánchez (ed.), *Penn Working Papers in Linguistics: Selected Papers from NWAV 31*, 9. 2003, s. 63

⁸⁷ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1732

⁸⁸ Tamtéž, s. 1724 a CARTAGENA, Nelson. *Los tiempos compuestos*. In BOSQUE, Ignacio – DEMONTE, Violeta.

Gramática descriptiva de la lengua española. 3. reimpr. Madrid: EspasaCalpe, 2000, s. 2943

*paseado con ella en coche descubierto, te ha visto toda Vetusta, te has apeado en el Espolón: ya tenemos otra Brigadiera... Parece que necesitas el escándalo, quieres perderme.*⁸⁹

Funkce vyjádření důležitosti připisované ději, jak v pozitivním, tak negativním slova smyslu: *De nuevo nos encontramos aquí después de una pausa de tres semanas, en las cuales han ocurrido acontecimientos ciertamente muy importantes en la vida del país que están en el recuerdo y en la memoria de todos.*⁹⁰

5. Obecně k časům v češtině, minulé časy v češtině

Základní teorie rozdělení slovesného času v češtině se nijak zásadně neliší od španělštiny. Kategorie slovesného času umožňuje rozdělit tok času vzhledem k okamžiku promluvy na časy absolutní a podle nich se orientující časy relativní. Středem pomyslné časové osy v rovině absolutních časů je přítomnost, kterou vyjadřuje přítomný čas (prézens), který obsahuje okamžik promluvy. Prézens není nijak jasně ohraničen vůči času minulému (préteritum), který předchází přítomnosti a času budoucímu (futura) nadcházejícímu po přítomnosti. Zmíněné časy absolutní (pouze tvary oznamovacího způsobu) oproti španělštině představují základní sestavu slovesných časů, což znamená, že každé časové rovině náleží pouze jediný slovesný čas. Relativní čas může vyjádřit pouze souběžnost nebo úzkou souslednost k jinému ději formou přechodníků, ale za plnohodnotný slovesný čas se nepovažuje.⁹¹

Pokud si srovnáme kategorii slovesného času v obou jazycích, dospějeme k závěru, že čeština touto kategorií nedokáže zdaleka obsáhnout stejné množství funkcí jako španělština. Z toho důvodu potřebuje čeština jiné prostředky k vyjádření chybějících funkcí a nejpodstatnější z nich je bezesporu kategorie vidu (aspektu). Slovesný vid dokáže různými lexikálními tvary slovesa vyjádřit završenost (dokončenost) a nezavršenost (nedokončenost) děje. Vid dokonavý (perfektivní) ve své podstatě pojímá začátek, konec i průběh děje, časově ho ohraničuje a klade důraz na jeho dokončení. Vid nedokonavý (imperfektivní) naopak nezahrnuje fázi počáteční ani závěrečnou, nedosahuje tak dokončení děje. Z toho nám vyplývá, že se zaměřuje na průběh a kvalitu děje. Kategorie vidu se určuje pouze u času minulého (pracovala a vypracovala) a budoucího (bude pracovat a vypracuje).

---

⁸⁹ RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1731

⁹⁰ CARTAGENA, Nelson. Los tiempos compuestos. In BOSQUE, Ignacio – DEMONTE, Violeta. *Gramática descriptiva de la lengua española*. 3. reimpr. Madrid: EspasaCalpe, 2000, s. 2942

⁹¹ ŠTÍCHA, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, s. 437

- *Dneska budu nakupovat já.* – vid nedokonavý (imperfektivní) – neimplikuje počátek ani konec děje, pouze jeho průběh
- *Dneska nakoupím já.* – vid dokonavý (perfektivní) – slovesem je vyjádřena ukončenost děje⁹²

5.1. Minulý čas v češtině

Na rozdíl od španělštiny lze minulost vyjádřit pouze jedním slovesným časem préteritem, který situuje celý děj nebo alespoň jeho počátek na časovou osu před okamžik promluvy. Forma slovesa náleží perfektu, jelikož je složena z přičestí minulého slovesa (plnovýznamového, fázového či modálního) a slovesa *být* v přítomném čase (které se ve 3. osobě čísla jednotného i množného vynechává), přesto nenese perfektální sémantiku, tu ovlivňuje vid daného slovesa.⁹³ Tvary slovesa budou v minulém čase nedokonavého vidu v jednotném čísle slovesa následující: letěl jsem, letěl jsi a letěl. Pomocí prefixu měnícího vid budou tvary ve vidu dokonavém: doletěl jsem, doletěl jsi a doletěl.

Přestože nemáme v češtině přesné ekvivalenty španělských minulých časů, můžeme konstatovat, že sloveso v préteritu a nedokonavém vidu by víceméně odpovídalo času *pretérito imperfecto* a naopak v dokonavém vidu časům *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido*. V češtině tedy nelze čas *pretérito perfecto compuesto* slovesnou ani vidovou kategorií odlišit od *pretérito indefinido*. Věty *Ha visitado Barcelona* a *Visitó Barcelona* bychom do češtiny přeložili jako *Navštívil Barcelonu* s tím, že se naprosto vytrácí významový rozdíl mezi oběma časy a neexistuje funkce, která by toto dokázala reflektovat. Jediným řešením je opsat okolnosti děje nebo přidat časová určení, aby se docílilo požadovaného rozdílu.

V praktické části provedeme korpusovou analýzu zabývající se tím, jakým způsobem se *pretérito perfecto compuesto* překládá do češtiny a zda platí, že je vždy vyjádřen časem minulým.

---

⁹² ŠTÍCHA, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013, s.440-442

⁹³ Tamtéž, s. 439

6. Korpusová analýza

6.1. Korpus InterCorp

InterCorp je vícejazyčný paralelní korpus spadající pod Český národní korpus (ČNK), za jehož vytvořením stojí především pedagogové a studenti FF UK v Praze a pracovníci ÚČNK. Dnes obsahuje více než 4893 milionů slov a pokrývá 61 cizích jazyků. Jedná se o akademický projekt podporován MŠMT sloužící především pro kontrastivní výzkum v lingvistických pracích a výuku cizích jazyků. Skládá se z originálních textů a jejich překladů, které jsou k sobě zarovnány, proto lze po vyhledání daného výrazu sledovat cizojazyčný originál a jeho české překladatelské řešení a vidět také kontext, ve kterém se nachází.⁹⁴

V této bakalářské práci pracujeme s nejnovější 16. verzí korpusu z roku 2023. Obsahem korpusu jsou dva typy textů rozdělených do dvou skupin – jádra a kolekce. Součástí jádra jsou ručně zarovnané, převážně beletristické texty, naopak kolekce obsahuje automaticky zarovnané texty, které tím pádem mohou být často nespolehlivé. Z toho důvodu budeme tento korpus využívat převážně na typologii překladů a částečně na výzkum četnosti výskytů, které budeme následně porovnávat s výsledky z CORPESu. Pro složitější dotazy používáme dotazovací jazyk CQL, z toho důvodu se nemusí zdát tento korpus uživatelsky přívětivý. Přestože poslední verze čítá v jádru přes 30 milionů slov a 142 originálních textů, tak svou velikostí nemůže konkurovat korpusu od RAE.⁹⁵

6.2. *El Corpus del Español del Siglo XXI* (CORPES XXI)

Jednojazyčný referenční korpus CORPES XXI je výtvořem RAE a obsahuje texty pouze z 21. století, přesněji pak od roku 2001 do roku 2024. Oproti InterCorpu disponuje širším zastoupením žánrů a čerpá texty například z románů, novinových článků, divadelních her, filmových scénářů, transkripcí rádiových a televizních zpravodajských vysílání, esejí, prepisů

---

⁹⁴ Rosen, A. – Vavříň, M. – Zasina, A. J. (2023): Korpus InterCorp, verze 16 z r. 2023. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2017. Dostupný z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:intercorp> [Citováno 13.5.2024] a Václav Cvrček (2017): INTERCORP. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. URL: <https://www.czechency.org/slovník/INTERCORP> [Citováno 13.5.2024]

⁹⁵ Tamtéž

řeči a konverzací. Je určen k pochopení významů a vlastností různých slov, frází, výrazů a různorodých lingvistických jevů v reálném prostředí.

První verze byla uvedena v roce 2013 na mezinárodním kongresu španělského jazyka v Panamě. Nejnovější verze 1.1 z dubna roku 2024, kterou v této bakalářské práci používáme, obsahuje celkem 380 400 písemných textů. Vyhledávání i složitějších dotazů je na rozdíl od InterCorpu intuitivní a není třeba znát žádný dotazovací jazyk, jednoduše lze vyhledat výraz a jeho nejbližší kontext podle gramatické kategorie. Jeho nedokonalosti se však projevují v zacházení s výsledky, kde nelze vygenerovat frekvenci daného výrazu a je nutné vše zpracovávat ručně. Nedisponuje ani funkcí promíchání výsledků, z toho důvodu mohou být výsledky mírně ovlivněny kategorií, podle které jsou uspořádány (výchozí nastavení je dle roku, ale nabízí se seřadit výsledky na základě autora, země původu nebo nadcházejícího slova).⁹⁶

6.3. Kvantitativní analýza výskytu slovesných časů vybranými časovými určeními

V první části korpusové analýzy zkoumáme kvantitativní výskyt použití časů *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido* v kontextu s různými časovými určeními. Vybrány byly na základě prostudované bibliografie, ve které se vždy pojily s jedním či druhým slovesným časem, nebo dokonce ovlivňovaly použití jednoho z nich.

Časová určení jsme vybírali tak, abychom obsáhli co největší část pomyslné časové osy minulosti od nejvzdálenější po tu nejbližší: *este siglo*, *el año pasado*, *este año*, *ayer*, *hoy* a *hace un rato/momento*. Na základě získaných dat budeme zkoumat, zda se jazyková realita shoduje s teorií uvedenou výše.

Nejdříve se zaměříme na dvě stěžejní adverbia popisující relativně krátké a od sebe ne moc vzdálené časové úseky – *hoy* a *ayer*. Jejich četnost s minulými časy budeme srovnávat s článkem od Chada Howea, který se zabývá stejnou tematikou.

Dále budeme porovnávat výskyt časů s dvěma velmi podobnými časovými určeními, kterými jsou *este año* a *el año pasado*. Obě odkazují na stejné časové období z trochu jiné perspektivy.

---

⁹⁶ RAE: Banco de datos (CORPES XXI) [online] *Corpus del español del siglo XXI*. Dostupné z: <http://web.frl.es/CORPES/> [Citováno 13.5.2024]

Nakonec budeme zkoumat, jak dalekou minulost ještě mluvčí zahrnuje do své rozšířené přítomnosti tím, že porovnáme procentuální četnost použití daného času s adverbii s různým časovým odstupem od okamžiku promluvy.

6.4. Metodologie

Korpusovou analýzu s adverbii *hoy* a *ayer* jsme prováděli na dvou výše zmíněných korpusech. Zbylá časová určení jsme kvůli nedostatku materiálu na InterCorpu vypracovávali pouze na základě výsledků z CORPESu.

Kvůli dialektálním rozdílům v užití časů *pretérito perfecta compuesta* a *pretérito indefinida* jsme se rozhodli v celé korpusové analýze vyřadit veškeré autory a texty z Latinské Ameriky, Filipín a Rovnickové Guiney a vycházet pouze z textů pocházejících ze Španělska.

6.5. Metodologie na InterCorpu – analýza 1

V nejnovější 16. verzi InterCorpu jsme si pro větší relevantnost výsledků vytvořili subkorpus, který zahrnuje jen takzvané jádro obsahující ručně zarovnané, převážně beletristické texty, a zúžili výběr pouze na původní španělské texty. Co se týče rozmanitosti typologie textů, tak jsme kvůli přesnosti zarovnání museli omezit výběr převážně na literární tvorbu.

6.5.1. Adverbium *ayer* na InterCorpu

Z důvodu menší obsáhlosti korpusu jsme nijak více neomezovali nastavení vyhledávání a započítali všechny relevantní výsledky. Do vyhledavače jsme pro vyhledání výskytů slova *ayer* zadali dotaz ve formátu CQL [word="ayer"]. Z celkem 712 veškerých výskytů slova *ayer* jsme museli ručně vytřídit 144 relevantních výsledků. Mezi tyto výsledky jsme započítali pouze věty, ve kterých se nacházel jeden z daných časů v návaznosti na adverbium *ayer*. Irelevantní pro nás byly výsledky obsahující jiný slovesný čas, *ayer* vyskytující se v jiném kontextu, význam pozměňující předložky *hasta (ayer)* a *desde (ayer)* a samozřejmě texty z Latinské Ameriky.

Předpokladem na základě uvedené bibliografie je, že se adverbium *ayer* dává do spojitosti s *pretéřitem indefinidem*, jelikož se jedná o časový interval, který mluvčí vnímá jako ukončený a nezahrnuje ho do své rozšířené přítomnosti.

Tabulka 2 Počty výskytů adverbia *ayer* s časy *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido*:

Slovesný čas	Počet výskytů	Procentuální počet výskytů
<i>Pretérito perfecto compuesto</i>	8	5,6 %
<i>Pretérito indefinido</i>	136	94,4 %

Z tabulky 2 vyplývá, že ve většině případů se s adverbiem *ayer* pojí dle očekávání čas *pretérito indefinido*, v necelých šesti procentech se však pojí s *pretéřitem perfectem compuestem*.

6.5.2. Adverbium *hoy* na InterCorpu

V případě vyhledávání adverbia *hoy* jsme postupovali stejně jako při předešlé analýze. Do vyhledávače jsme zadali dotaz ve formátu CQL [word="hoy"]. Z celkem 2433 výskytů slova *hoy* jsme započítali 145 relevantních výsledků. Irelevantní výsledky pro nás představovaly výskyty adverbia v jiném kontextu, s jinými časy, s předložkou *hasta (hoy)* a texty z Latinské Ameriky.

Na základě výše uvedených kapitol věnujících se použití *pretéřita perfecta compuesta* s událostmi, které se udály stejný den, jako byl výrok pronesen, předpokládáme větší výskyt adverbia *hoy* právě s tímto časem.

Tabulka 3: Počty výskytů adverbia *hoy* s časy *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido*:

Slovesný čas	Počet výskytů	Procentuální počet výskytů
<i>Pretérito perfecto compuesto</i>	80	54,8 %
<i>Pretérito indefinido</i>	65	44,5 %

Výsledky neodpovídají danému předpokladu. Přestože se adverbium *hoy* podle výchozích dat používá častěji s *pretéřitem perfectem compuestem*, počet výskytů je velmi podobný i s použitím *pretéřita indefinida*. Vzhledem k tomu, že používáme pouze texty ze Španělska, by měla být preferována první možnost.

6.6. Metodologie na CORPESu

Jelikož je CORPES velmi obsáhlý korpus, museli jsme si výsledky vyhledávání nějakým způsobem omezit. Proto jsme ve všech případech, kdy to bylo možné, brali v potaz prvních 200 relevantních výsledků, které jsme ručně prošli, abychom vyřadili případné šumy.

U jednoslovných časových určení jsme vždy zadali dané slovo do vyhledávače „*forma*“ a zvolili jsme, že v intervalu tří pozic doprava od daného slova se má nacházet sloveso v *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido*. Pokud se jedná o víceslovné časové určení, zvolili jsme od prvního slova vzdálenost dalšího segmentu doprava o jedno či více a rozšířili interval, ve kterém se má nacházet daný slovesný čas o tolik pozic, aby vždy odpovídal interval tří pozic od posledního slova časového určení. Interval výskytu slovesného času jsme určili doprava proto, že je větší pravděpodobnost, že se k němu vztahuje předcházející časové určení. Tři pozice pak jako nejvhodnější vzdálenost proto, aby výsledky neobsahovaly tolik šumů, jelikož při rozšíření intervalu se častěji stávalo, že se slovesný čas nevyskytoval s časovým určením ve stejné větě.

Vyfiltrovali jsme si také pouze texty pocházející ze Španělska, abychom se vyhnuli dialektálním rozdílům v užití. Výsledky jsme podle výchozího nastavení nechali seřadit dle roku vzestupně.

6.6.1. Adverbium *ayer* na CORPESu

V kapitole věnující se opozici časů *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido* jsme si představili myšlenku, že první ze zmíněných časů má tendenci nahradit ve Španělsku druhý z nich. V rámci potvrzení či vyvrácení tohoto tvrzení jsme využili možnost korpusu srovnávat výsledky podle roků a ověřit, zda se budou lišit výsledky analýzy textů z roku 2001 a těmi z roků 2020-2024. Zkoumali jsme tedy nejdříve prvních 200 a také posledních 200 relevantních výsledků. Relevantnost výsledků jsme posuzovali obdobně jako v analýze prováděné na InterCorpu.

Tabulka 4: Počty výskytů adverbia *ayer* s časy *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido*, texty z roku 2001:

Slovesný čas	Počet výskytů	Procentuální počet výskytů
<i>Pretérito perfecto compuesto</i>	5	2,5 %
<i>Pretérito indefinido</i>	195	97,5 %

Tabulka 5: Počty výskytů adverbia *ayer* s časy *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido*, texty z roku 2020-2024:

Slovesný čas	Počet výskytů	Procentuální počet výskytů
<i>Pretérito perfecto compuesto</i>	7	3,5 %
<i>Pretérito indefinido</i>	193	96,5 %

Výsledky užití adverbia *ayer* s danými časy o obou časových obdobích se výrazně neliší od předešlé analýzy a opět potvrzují předpoklad výběru *pretérito indefinido*.

Zároveň nemůžeme na základě této analýzy jednoznačně potvrdit častější použití *pretérito perfecta compuesta* namísto *pretérito indefinido* s rozdílem jednoho procenta výsledků. Rozhodně nezavrhujeme danou myšlenku, faktem však zůstává, že se tato tendence výrazně neprojevila v textech nacházejících se v tomto korpusu.

6.6.2. Adverbium *hoy* na CORPESu

Stejný postup jsme zvolili i u adverbia *hoy* a započítali prvních 200 relevantních výsledků z roku 2001 a 200 posledních z roků 2023-2024. V této části bylo složitější třídit šumy, jelikož se slovo *hoy* v mnoha případech vyskytovalo jako adverbium či s předložkou *hasta (hoy)*, které ovlivňuje jeho význam.

Tabulka 6: Počty výskytů adverbia *hoy* s časy *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido*, texty z roku 2001:

Slovesný čas	Počet výskytů	Procentuální počet výskytů
<i>Pretérito perfecto compuesto</i>	180	90 %
<i>Pretérito indefinido</i>	20	10 %

Tabulka 7: Počty výskytů adverbia *hoy* s časy *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido*, texty z roku 2023-2024:

Slovesný čas	Počet výskytů	Procentuální počet výskytů
<i>Pretérito perfecto compuesto</i>	184	92 %
<i>Pretérito indefinido</i>	16	8 %

Výsledky této korpusové analýzy odpovídají danému předpokladu vyvozenému z uvedené bibliografie, že se adverbium *hoy* ve Španělsku obvykle používá s časem *pretérito perfecto compuesto*. Neshoduje se tím pádem s analýzou prováděnou na InterCorpu, což může být

ovlivněno omezeným množstvím dat a jednostranností textů. Nesporné však je, že užití *hoy* s *pretéritem perfectum compuestem* není tak jednoznačné jako užití *ayer* s *pretéritem indefinidem*. Jak zmiňuji v předešlých kapitolách, důvodem může být pokročilejší gramatikalizace, jež se se složeným časem pojí, nebo fakt, že v mnoha variantách španělštiny lze naprosto běžně použít adverbium *hoy* s *pretéritem indefinidem*.

Rozdíl mezi analýzou textů z roku 2001 a z roků 2023-2024 opět nenasvědčuje rozdílem dvou procent výsledků vytěsnění *pretérita indefinida* v kombinaci s daným časovým určením z evropské varianty španělštiny.

6.6.3. Porovnání s analýzou od Chada Howea and Scotta A. Schwentera

Studie od Chada Howea na základě dat od Scotta A. Schwentera zkoumá četnost použití *pretérita perfecta compuesta* a *pretérita indefinida* s adverbium *dnes* a adverbii před *dneškem*. Studie byla prováděna v Alicante v roce 1994, kde mluvčí vybírali použití jednoho z časů na základě časového určení ve větě. Snažili se zjistit, jak vzdálenost děje od okamžiku promluvy ovlivní výběr slovesného času.

Tabulka 8: Výsledky výzkumu od Chada Howea na základě dat od Scotta A. Schwentera z Alicante z roku 1994:⁹⁷

	<i>Pretérito perfecto compuesto</i>	<i>Pretérito indefinido</i>
„Today“ adverb	86 %	14 %
Pre-„Today“ adverb	28 %	72 %

V porovnání s naším výsledkem se použití adverbia *hoy* s danými časy zásadně neliší. Oproti tomu použití adverbii časově před *hoy* se liší s našimi výskyty adverbia *ayer*. Důležité je však podotknout, že není uvedeno, jaká adverbia daná studie zahrnovala, jestli adverbia vztahující se pouze k včerejšímu dni nebo ještě za tuto hranici. Můžeme si však takto ilustrovat, že i tato studie potvrzuje to, že se *pretérito perfecto compuesto* pojí s adverbium *hoy* a *pretérito indefinido* s adverbii, která reflektují vzdálenější minulost.

Při výzkumu použití *hoy* a adverbia před *hoy* s danými časy se zaměřili na jeden velmi zajímavý aspekt související s tendencí nahrazení času jednoduchého časem složeným v evropské variantě španělštiny. Autoři se zaměřili na věk respondentů související s jejich odpověďmi.

⁹⁷ HOWE, Chad & SCHWENTER, Scott. *Present perfect for preterite across Spanish dialects*. In T. Sánchez (ed.), *Penn Working Papers in Linguistics: Selected Papers from NWAV 31*, 9. 2003, s. 63-64

Tabulka 9: Použití časů *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido* s adverbium *hoy* na základě věku respondentů:

	<i>Pretérito perfecto compuesto</i>	<i>Pretérito indefinido</i>
<i>Younger (18-25)</i>	94 %	6 %
<i>Older (40+)</i>	73 %	27 %

Tabulka 10: Použití časů *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido* s adverbium před *hoy* na základě věku respondentů:

	<i>Pretérito perfecto compuesto</i>	<i>Pretérito indefinido</i>
<i>Younger (18-25)</i>	39 %	61 %
<i>Older (40+)</i>	17 %	83 %

Tato analýza na rozdíl od té naší podporuje myšlenku, že existuje postupná tendence nahrazení *pretérito indefinido* časem *pretérito perfecto compuesto* na základě frekventovanějšího užívání mluvčími mladé generace. Z výše uvedených dat vidíme, že se *pretérito perfecto compuesto* používá častěji nejen u adverbia *hoy*, ale také, jak uvádí autoři, například ve větě s adverbium *ayer* – *Lo he visto ayer en el supermercado*.⁹⁸ Howe následně sám potvrzuje, že na základě dat vyvozuje zasahování *pretérito perfecto compuesto* do funkční oblasti náležící *pretérito indefinido*.⁹⁹

Moreno Burgos nadnáší úvahu o tom, že užití *pretérito perfecto compuesto* s adverbii standardně vázanými k *pretérito indefinido* je spíše jakési automatické použití způsobené větší rozšířeností a oblibou v evropské variantě španělštiny.¹⁰⁰

6.6.4. Adverbia *este año* a *el año pasado*

V této části korpusové analýze jsme se zaměříme na porovnávání užití *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido* s dvěma časovými určeními *este año* (letos) a *el año pasado* (loni). Tato dvě adverbia fungují na stejném principu opozice jako *hoy* a *ayer*. Hranice tohoto rozdělení, kterou v rámci adverbii *hoy* a *ayer* představuje půlnoc, je v tomto případě konec jednoho a začátek nového kalendářního roku. Stejně si tuto hranici můžeme ilustrovat u dalších opozic jako například: *este mes* a *el mes pasado* nebo *esta semana* a *la semana pasada*.

⁹⁸ HOWE, Chad & SCHWENTER, Scott. *Present perfect for preterite across Spanish dialects*. In T. Sánchez (ed.), *Penn Working Papers in Linguistics: Selected Papers from NWAV 31*, 9. 2003, s. 64

⁹⁹Tamtéž, s. 73

¹⁰⁰MORENO BURGOS, Juan. *El pretérito perfecto compuesto en el ámbito hispánico*. *Anuario de letras lingüística y filología*. 2015, roč. 3, č. 1, s. 101

Znamená to tedy, že s časovým určením *este año* předpokládáme použití času *pretérito perfecto compuesto* a tím děj situujeme ještě do naší rozšířené přítomnosti. Naopak děj s časovým určením *el año pasado* leží až za touto časovou hranicí, a tak by měl být použit čas *pretérito indefinido*.

Opět jsme při této analýze dodržovali stejný metodologický postup uveden výše. Použili jsme u obou adverbíí prvních 200 relevantních výsledků, s tím, že jsme vynechali výskyty s předložkou *desde* a více specifikující adverbia jako například *en julio del año pasado*, aby nebyl pozměněn význam daných adverbíí.

Tabulka 11: Počty výskytů adverbia *este año* s časy *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido*:

Slovesný čas	Počet výskytů	Procentuální počet výskytů
<i>Pretérito perfecto compuesto</i>	161	80,5 %
<i>Pretérito indefinido</i>	39	19,5 %

Tabulka 12: Počty výskytů adverbia *el año pasado* s časy *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido*:

Slovesný čas	Počet výskytů	Procentuální počet výskytů
<i>Pretérito perfecto compuesto</i>	4	2 %
<i>Pretérito indefinido</i>	196	98 %

Z uvedených dat můžeme potvrdit předpoklad, že se s adverbiem *este año* použije čas *pretérito perfecto compuesto*, výsledek však není tak jednoznačný. V téměř jedné pětíně všech výskytů je použit čas *pretérito indefinido*. Může to být způsobeno tím, že i přestože použije mluvčí adverbium indikující zahrnutí děje do rozšířené přítomnosti, časová vzdálenost děje od okamžiku promluvy je tak velká, že ji mluvčí může vnímat jako indikátor použití času *pretérito indefinido*.

Časové určení *el año pasado* se dle očekávání pojí v naprosté většině případů s *pretéřitem indefinidem*.

6.6.5. Adverbia *hace un rato/momento* a *este siglo*

Tato poslední dvě adverbia jsou příkladem toho, jak široká může být časová škála rozšířené přítomnosti. Jako první jsme si stejným postupem jako dříve analyzovali výskyt daných časů s adverbiem *hace un rato* a vzhledem k omezenému počtu výsledku započítali i jeho

synonymum *hace un momento*. Přesto pracujeme pouze se 121 výsledky oproti běžným 200. Naše hypotéza je, že se dané adverbium bude pojít spíše s *pretéřitem perfectem compuestem* vzhledem ke krátké časové vzdálenosti od okamžiku promluvy. Jednalo by se tím pádem o funkci nedávných událostí a logicky by ji měl mluvčí zařadit spíš do své rozšířené přítomnosti než časově vzdálenější adverbia.

Tabulka 13: Korpusová analýza – *hace un rato/momento*

Slovesný čas	Počet výskytů <i>rato</i>	Počet výskytů <i>momento</i>	Procentuální počet výskytů
<i>Pretéřito perfecto compuesto</i>	54	22	62,8 %
<i>Pretéřito indefinido</i>	32	13	37,2 %

Výsledky této analýzy potvrdily částečně naši hypotézu v tom, že doopravdy převažuje užití s *pretéřitem perfectem compuestem*. Překvapující je však fakt, že tato převaha není tak jednoznačná, jak jsme předpokládali. Pokud si porovnáme tyto výsledky s předchozí analýzou s adverbium *este año* (viz tabulka 11), dospějeme k závěru, že časové určení vyjadřující interval jednoho roku se v porovnání s *pretéřitem indefinidem* častěji pojí s *pretéřitem perfectem compuestem* než adverbium označující, že děj probíhal před chvílí. Důvodem může být například výraz *hace*, který se v časových určeních jako jsou *hace tres meses* nebo *hace un año* pojí právě s *pretéřitem indefinidem*.

Dle stejné metodologie, jako je uvedena výše, jsme postupovali i u vyhledávání adverbia *este siglo*. Relevantních výsledků však bylo pouze 13, proto výsledky analýzy mohou být zkreslené. Vzhledem k časové vzdálenosti daného adverbia od okamžiku promluvy předpokládáme, že ve nebude ve valné většině případů pojít s *pretéřitem perfectem compuestem*, přestože by na základě ukazovacího zájmena měl.

Tabulka 14: Korpusová analýza *este siglo*

Slovesný čas	Počet výskytů	Procentuální počet výskytů
<i>Pretéřito perfecto compuesto</i>	6	46,2 %
<i>Pretéřito indefinido</i>	7	53,8 %

Na základě malého množství výskytů lze prohlásit, že výskyt tohoto adverbia s danými časy je vyrovnaný a nepřevažuje žádná preference, přestože z teoretického hlediska by měla být preferována kombinace s *pretéřitem perfectem compuestem*. Mnoho mluvčí očividně nezahrnuje takto vzdálený časový úsek do své rozšířené přítomnosti.

6.6.6. Porovnání zmíněných adverbíí

V níže uvedené tabulce 15 si porovnáme procentuální výskyt daných adverbíí pojících se zpravidla s časem *pretérito perfecto compuesto* na základě jejich časové vzdálenosti od okamžiku promluvy.

Tabulka 15: Procentuální výskyt adverbíí s časem *pretérito perfecto compuesto*

Adverbium	Procentuální počet výskytů s <i>pretérite perfectem compuestem</i>
<i>Hace un rato/momento</i>	62,8 %
<i>Hoy</i> ¹⁰¹	90 %
<i>Este año</i>	80,5 %
<i>Este siglo</i>	46,2 %

Z daných výsledků bychom nebýt odchylky u adverbia *hace un rato/momento* mohli usuzovat, že se výskyt času *pretérita perfecta compuesta* snižuje se zvětšující se časovou vzdáleností od okamžiku promluvy. Důvodem je nejspíš proměnlivý pohled mluvčích na to, co ještě zahrnou do své rozšířené přítomnosti.

Na základě výsledků celé kvantitativní korpusové analýzy jsme došli k závěrům, že většina námi vybraných adverbíí se převážně pojí se slovesným časem, se kterým se předpokládá. Tedy *hoy*, *este año*, *hace un rato/momento* s *pretérite perfectem compuestem* a *ayer* s *el año pasado* s *pretérite indefinidem*. Výjimku tvoří adverbium *este siglo*, kde jsme vzhledem k omezenému množství výsledků usoudili, že se pojí shodně s oběma časy.

6.7. Překlad *pretérita perfecta compuesta* na korpusu

Jak jsme si nastínili v kapitole věnující se minulým časům v češtině, nemá španělský čas *pretérito perfecto compuesto* náležitý český protějšek. Z toho důvodu může být jeho překlad do češtiny komplikovaný a někdy i nemožný. V této korpusové analýze se proto zaměříme na to, jak se daný čas do češtiny překládá.

6.7.1. Metodologie na InterCorpu – analýza 2

Stejně jako při kvantitativní analýze jsme pracovali s vytvořeným subkorpusem a 16. verzí InterCorpu. Pro vyhledání *pretérita perfecta compuesta* jsme do vyhledávače zadali dotaz ve formátu CQL: [word="[Hh]e"|word="[Hh]as"|word="[Hh]a"|word="[Hh]emos"|word="[Hh]abéis"|word="[Hh]an"]][tag="V.*adj"]. Použili jsme funkci zarovnání s českým korpusem, a

¹⁰¹ Procentuální údaje k adverbium *hoy* čerpáme z tabulky 6

nakonec výsledky pro větší rozmanitost, a tudíž i relevantnost, promíchali. Z 27 707 výsledků jsme k účelům naší analýzy vybrali prvních 200 relevantních. Nezapočítávali jsme výskyty, kde byl v českém překladu naprosto vynechán daný čas.

Tabulka 16: Překlad *pretérito perfecto compuesto* do češtiny

Typ překladu	Počet výskytů
Minulý čas	178
Minulý čas s určitou modifikací kontextu	12
Přítomný čas	10

Ve 178 případech se *pretérito perfecto compuesto* překládá do češtiny čistě jako minulý čas. Někteří překladatelé však přidají buďto adverbium pojící se s *pretéritem perfectem compuestem*, které se ve španělském originálu nevyskytuje, nebo jiným způsobem modifikují český tvar slovesa.

Pro představu si uvedeme příklady s přidáním adverbia:

- (2) El padre García **ha dejado** de toser y, aunque respira todavía con esfuerzo, tiene el rostro más sereno.
- Páter García **už zatím přestal kašlat**; oddechuje ještě ztěžka, ale vypadá už klidněji.
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Mario Vargas Llosa, *La casa verde*, překlad Vladimír Medek)

- (3) ¿ No te **has despertado**, lorito?
- **Nevzbudil ses ještě**, papoušíčku?
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Mario Vargas Llosa, *El hablador*, překlad Anežka Charvátová)

- (4) Confiaron el lugar del escondite a Juan, el nieto de Timeo y así generación tras generación, algún hombre de mi familia ha sido depositario del secreto del lino en que estuvo envuelto el cuerpo de Jesús.
- Místo úkrytu svěřili Janovi, Timeovu vnukovi, a tak z pokolení na pokolení **byl vždycky** některý muž z naší rodiny strážcem tajemství plátna, v němž bylo zavinuto tělo Ježíšovo.
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Julia Navarro, *La Hermandad de La Sábana Santa*, překlad Vladimír Medek)

Ve výše uvedených příkladech je vždy přidáno adverbium pojící se s *pretérim perfectem compuestem* jako například: už, ještě nebo vždycky, které je ve španělském originále tímto časem implicitně vyjádřený.

Dále si uvedeme jediné dva příklady, kdy je sloveso modifikováno, aby vyjádřilo alespoň částečně, že se ve španělštině nejedná o děj vyjádřený *pretérim indefinidem*:

- (5) Me lo **he preguntado** muchas veces, Estrellita.
- O tom **jsem se** hodně **napřemýšlela**, Estrellito
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Mario Vargas Llosa, *Cinco esquinas*, překlad Anežka Charvátová)

- (6) ¿ Eso te **ha contado** este señor? - se rió Mitsuko -
- „To ti **napovídal** tady ten?“ rozesmála se Mitsuko.
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Mario Vargas Llosa, *Travesuras de la niña mala*, překlad)

Prefixem na- je v češtině vyjadřována jistá opakovanost děje v intervalu od nějakého momentu v minulosti až doteď. Zdá se to být jako ideální překlad *pretérita perfecta imperfecta*, který se však nemůže aplikovat za všech okolností.

Ve zbylých 10 případech je *pretérito perfecto compuesto* překládáno přítomným časem. Z většiny se jedná o vyjádření funkce rezultativní, což naprosto koresponduje s její přirozeností, že výsledek daného děje trvá do přítomnosti, a tedy je v češtině děj překládán do přítomného času jako v uvedených příkladech:

- (7) Anita **se ha quedado** perpleja.
- Anita **je** ohromena.
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Javier Moro, *Pasión india*, překlad Marie Jungmannová)

- (8) Se corrió la voz: el gran maestro **ha muerto**.
- Ona zpráva se okamžitě rozkřikla: velmistr **je mrtev**.
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Julia Navarro, *La Hermandad de La Sábana Santa*, překlad Vladimír Medek)

V následujících větách je použit přítomný čas nejspíš z důvodu, že překladatel cítil větší spojení děje s přítomností než s minulostí.

- (9) Así lo supongo, por eso **me he visto obligado a recibiros**.
- "To předpokládám, proto **jsem nucen vás přijmout**."
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Julia Navarro, *La Hermandad de La Sábana Santa*, překlad Vladimír Medek)

- (10) El toscano **ha evitado pintar** esa clase de episodios bíblicos por alguna oscura razón.
- Ten Toskánec **se** z nějakého temného důvodu **vyhýbá malování** takových biblických epizod.
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Javier Sierra, *La cena secreta* překlad Miluše Válová)

Na základě této analýzy můžeme dojít k závěru, že z většiny případů je *pretérito perfecto compuesto* překládáno do češtiny jako minulý čas, pokud chce překladatel více nastínit to, co vyjadřuje daný čas ve španělštině, přidá k minulému času adverbium nebo modifikuje sloveso. K vyjádření funkce rezultativní nebo bližšího vztahu k přítomnosti zvolí přítomný čas.

6.8. Příklady k funkcím

V této korpusové analýze si představíme některé příklady funkcí *pretérita perfecta compuesta* z paralelního korpusu InterCorp. Metodologie zůstává stejná jako u předešlé kapitoly věnující se překladu s jedinou obměnou a to, že jsme si neurčovali počet relevantních výsledků, nýbrž jsme se pokoušeli za všech výsledků vybrat vhodný příklad, který bychom mohli uvést. Tato část má za cíl pouze ilustrovat, v jaké formě a kontextech se jednotlivé funkce mohou vyskytovat.

6.8.1. Funkce zkušenostní

- (11) Sin embargo, hay partes de nosotros que **nunca nos hemos visto** directamente , como nuestro rostro , tan importante e identificadorio que cuesta creer que nunca lo podremos percibir con nuestros propios ojos ...

- A pak jsou samozřejmě části našeho těla, na které **se nikdy** takhle přímo **nepodíváme**: třeba naše tvář. Přitom je to tak důležitá a signifikantní část a my ji nikdy nebude moci vnímat a prozkoumávat vlastním zrakem ...
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Jorge Bucay a Silvia Salinas, *Amarse con los ojos abiertos*, překlad Ilona Staňková)
- (12) Con él nadie se atreve, se les encoge el alma sólo de pensarlo (debe referirse a los gamberros del Rincón de los Andaluces), ¿ tú, por ejemplo , le **has tocado** alguna vez los brazos ? "
- " Na něj si nikdo netroufne, jen při tom pomyšlení všem spadne srdce do kalhot (mluví zřejmě o výtržnících z Andaluského koutku), **sáhl sis** mu třeba někdy na bicepsy? "
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Roberto Bolaño, *El Tercer Reich*, překlad Anežka Charvátová)
- (13) ¿ No **habéis visto aún** su maravilloso trabajo en el convento de Santa Maria?
- **Vy jste ještě neviděla** jeho nádhernou práci v klášteře Santa Maria? “
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Javier Sierra, *La cena secreta* překlad Miluše Válová)

Z výše uvedených příkladů můžeme vyzorovat, že se tato funkce často pojí s adverbii odkazující na to, zda se děj vyjádřený *pretéřitem perfectem compuestem* někdy odehrál či neodehrál v určeném časovém intervalu.

6.8.2. Funkce trvající

- (14) **Siempre he sido** así: primero el jefe, después yo.
- „**Vždycky jsem byl** takový: nejdřív vůdce, pak já.
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Mario Vargas Llosa, *La fiesta del chivo*, překlad Kozlova slavnost)
- (15) Además, **nunca me he fiado** de los artistas.
- Navíc **jsem** umělcům **nikdy nedůvěřoval**.
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Mario Vargas Llosa, *La fiesta del chivo*, překlad Kozlova slavnost)

- (16) Desde que puedo recordar, me **ha atormentado** la misma pesadilla.
- Pokud si pamatuji, vždy mě **trápila** stejná noční můra
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Isabel Allende, *Retrato en sepia*, překlad Monika Baďurová)

U příkladů funkce trvající opět narážíme na adverbia, která teď pro změnu značí děj, který započal v libovolném okamžiku v minulosti, trvá doteď a pravděpodobně bude trvat i po okamžiku promluvy.

6.8.3. Funkce nedávných událostí

- (17) Vaya vaya, mira quién **ha venido**.
- „Ale, ale, podívejme, kdo k nám **přišel**.“
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Carlos Fuentes, *La muerte de Artemio Cruz*, překlad Helena Posseltová)

- (18) **He recogido** un ramo de florecillas silvestres y corro a entregárselo a mi padre.
- **Nasbírala jsem** svazek divokých květin a běžím je dát tátovi.
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Lucía Etxebarria, *Beatriz y los cuerpos celestes*, překlad Hana Kloubová)

- (19) ¡ Me **ha querido robar** a mi hijo! - gritó la mujer –
- „**Chtěl mi ukrást dítě!**“ vykřikla. str 10
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Horacio Quiroga, *Cuentos*, překlad Jiří Rausch)

Uvedené příklady byly zčásti vybrány záměrně tak, aby bylo jasné, že se jedná o funkci nedávných událostí. Zde nejsou žádná adverbia, ale kontext, který nám značí, že se děj odehrál doopravdy nedávno nebo dokonce před chvílí.

6.8.4. Funkce rezultativní

- (20) El Paseo Marítimo está desierto y mal iluminado (**han roto** la luz de una farola) pero yo permanezco detrás de los cristales hasta cerciorarme de que el Quemado salta hacia la playa y se pierde en dirección a los patines;

- Pobřežní promenáda je liduprázdná a mizerně osvětlená (jedna lampa **je rozbitá**), ale stejně zůstanu za sklem, dokud se neujistím, že Škvarek přskočil zídku na pláž a vzdaluje se ke šlapadlům; str 9
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Roberto Bolaño, *El Tercer Reich*, překlad Anežka Charvátová)
- (21) El niño Miguel **ha muerto**.
- Mladý pán Miguel **je mrtvý**.
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Juan Rulfo, *Llano en llamas. Pedro Páramo*, překlad Eduard Hodoušek a Václav Kajdoš)
- (22) Desde el atentado contra los Médicis la situación **se ha vuelto insostenible**.
- Od toho zločinu proti Medicejským **je situace neudržitelná**.
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. Javier Sierra, *La cena secreta* překlad Miluše Válová)

Při vybírání ilustračních příkladů nám byl vodítkem zmíněný český překlad přítomným časem této funkce. Funkci rezultativní nám zde často určuje i sémantika daného slovesa vyjadřující změnu stavu, a tím i jeho následný výsledek do okamžiku promluvy.

6.8.5. Funkce oznámení novinky „hot news“

Vzhledem k publicistickým vlastnostem této funkce, jsme tentokrát příklady nehledali na korpusu, ale přímo ve zpravodajském prostředí. Všechny uvedené příklady jsou ze španělského deníku El Mundo¹⁰²:

(23) Francia. Dos funcionarios de prisiones muertos y tres gravemente heridos en el asalto a un furgón que **ha permitido** fugarse a un preso

(24) Oriente Próximo. Hamas afirma que el rehén Nadav Popplewell **ha muerto** tras publicar un video de él con el mensaje "el tiempo se acaba"

(25) Fútbol. Investigan si un ex jugador del Barça que fichó por el Dinamo de Bucarest **ha hecho** jugar a su hermano gemelo en su lugar

---

¹⁰² EL MUNDO [online]. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/> [Citováno 14.5.2024]

Všechny uvedené věty jsou převzaty z novinových titulků a prezentují novou či nově zjištěnou informaci.

6.8.6. Funkce nahrazení paradigmatu *habré hablado*

- (26) En la tahona de la calle de San Bernardo, en la diminuta oficina donde se llevan las cuentas, el señor Ramón habla con su mujer, la Paulina, y con don Roberto González, que **ha vuelto** al día siguiente, agradecido a los cinco duros del patrón , a ultimar algunas cosas y dejar en orden unos asientos .
- V miniaturní kanceláři pekárny v ulici San Bernardo, kterou pan Ramón vyhradil účt nictví, hovoří majitel se svou ženou Paulinou a s donem Robertem Gonzálezem, který **se** druhý den z vděčnosti za půjčených pět duros **vrátil**, aby ještě některé věci dokončil a zanechal po sobě písemnosti v pořádku.
- (ÚČNK, InterCorp, cit. 14.5.2024. José Camilo Cela, *La colmena*, překlad Alena Ondrušková)

Najít funkci nahrazující toto paradigma bylo vcelku náročné, jelikož jeho výskyt není tak častý jako u předchozích funkcí. Indikátorem této funkce bylo v daném příkladu časové určení *el día siguiente* a přítomný čas předcházející tomuto výskytu. Český překlad bohužel tuto funkci nereflektuje, jelikož je celý převeden do minulého času, přestože má vyjadřovat přítomnost a slovesem *ha vuelto* předbudoucí čas.

7. Závěr

V této poslední kapitole si na základě praktické části a informací z teoretické části představíme závěry, ke kterým jsme dospěli. V návaznosti na teorii jsme si vytyčili několik témat, kterým jsme se chtěli v praktické části věnovat.

V kapitole o rozšířené přítomnosti mluvčího jsme si uvedli, že k použití časů *pretérito perfecta compuesta* a *pretérito indefinida* se pojí adverbia, která určují právě užití jednoho z časů. Některá z těchto adverbií jsme zkoumali pomocí korpusové analýzy a došli k těmto závěrům.

Tabulka 17: Procentuální výskyt adverbií s časy *pretérito perfecto compuesto* a *pretérito indefinido*

Daná adverbia ¹⁰³	Procentuální počet výskytů s časem <i>pretérito perfecto compuesto</i>	Procentuální počet výskytů s časem <i>pretérito indefinido</i>
<i>Hoy</i>	90 %	10 %
<i>Ayer</i>	2,5 %	97,5 %
<i>Este año</i>	80,5 %	19,5 %
<i>El año pasado</i>	2 %	98 %
<i>Hace un rato/momento</i>	62,8 %	37,2 %
<i>Este siglo</i>	46,2 %	53,8 %

Adverbia *hoy*, *este año* a *hace un rato/momento* se dle očekávání pojí spíše s *pretéřitem perfectem compuestem*, naopak *ayer* a *el año pasado* spíše s *pretéřitem indefinidem*. Výjimku tvoří časové určení *este siglo*, které se nejspíš i na základě omezeného počtu výsledků pojí téměř ve stejném množství s oběma časy, což je způsobeno nejspíš časovou vzdáleností daného adverbia od okamžiku promluvy.

Na základě těchto stejných výsledku jsme si vytvořili pomyslnou časovou osu tvořenou adverbii pojících se s *pretéřitem perfectem compuestem* a došli k závěru, že s výjimkou adverbia *hace un rato/momento* se ostatní adverbia při zvětšující se vzdálenosti jím vyjádřené, čím dál tím méně pojí s tímto časem. Tato skutečnost může být způsobena tím, že každý mluvčí vnímá svou rozšířenou přítomnost jiným způsobem.

U adverbií *hoy* a *ayer* jsme se pokusili zjistit, zda i na výsledcích z korpusů je patrná tendence nahrazení *pretéřita indefinida* časem *pretéřito perfecto compuesto* v evropské variantě španělštiny. Z našich výsledků nemůžeme tuto teorii potvrdit, což může být zapříčiněno malým množstvím dat a tím, že jsme zkoumali pouze psané texty. Oproti tomu studie od Howa a

¹⁰³ Výsledky s adverbii *ayer* a *hoy* čerpáme z tabulek 4 a 6

Schwentera, se kterou jsme naše výsledky porovnávali, tuto tendenci potvrzuje. Nesporná je skutečnost, že se tímto otevírá případné pole pro studium této problematiky.

Ve druhé části korpusové analýzy jsme zkoumali typologii překladů *pretéríta perfecta compuesta* do češtiny a zjistili, že se z valné většiny překládá českým minulým časem. Někteří překladatelé volí k výstižnějšímu překladu daného času různá adverbia (vždy, už, ještě) nebo sloveso pozměňující prefix na-, což se zdá jako nejideálnější překladatelské řešení, které však nelze aplikovat ve všech případech. Funkce rezultativní a děje s velkou návazností na přítomnost byla často překládána českým přítomným časem. Z toho nám vyplývá, že neexistuje žádné jednotné ideální řešení překladu tohoto slovesného času.

Jako poslední jsme si v praktické části ilustrovali funkce *pretéríta perfecta compuesta* příklady z korpusu i s jejich překladovým řešením.

Ze všech těchto informací nám vyplývá, že použití času *pretéríta perfecta compuesta* je velmi ovlivněno subjektivním vnímáním času mluvčího a že ani použití adverbií nedokáže jeho užití unifikovat. Stejně tak subjektivní se zdá být překlad daného času do češtiny, který není vždy jednotný.

Resumé v českém jazyce

Cílem této bakalářské práce bylo ověřit několik dílčích aspektů pojících se s časem *pretérito perfecto compuesto*. Především pak jeho výskyt s adverbii, které mají určovat použití tohoto času nebo *pretérito indefinido*. Dále se zaměřujeme na výzkum tendence *pretérito perfecta compuesta* zasahovat do funkcí *pretérito indefinido* a nakonec na překladatelská řešení daného času do češtiny.

V první kapitole uvádíme, co bude obsahem naší práce, představujeme výstavbu jednotlivých kapitol společně se zmínkou o použité literatuře a nadneseme cíle naší práce. Druhá kapitola začíná obecněji kategorií slovesného času ve španělštině. Ve třetí kapitole už si specifikujeme dva základní minulé časy ve španělštině, jmenovitě *pretérito indefinido* a *pretérito imperfecto*.

Čtvrtá kapitola se již zaměřuje na námi zkoumaný čas *pretérito perfecto compuesto*, jeho opozici s časem *pretérito indefinido* a zmiňujeme důležitou teorii týkající se rozšířené přítomnosti. Dále si v části věnované dialektálním rozdílům představíme tři základní oblasti rozdělující španělsky mluvící svět na základě užívání daného času. Krátce si také představíme teorii vyskytující se v některých španělských gramatikách, a to takzvané pravidlo 24 hodin.

Pátá část je věnována samotným funkcím *pretérito perfecta compuesta*, Nejvíce se zaměřujeme na nejpodstatnější z nich, a to na funkci zkušenostní, funkci trvajících, funkci nedávných událostí a funkci rezultativní, ale dáváme prostor i těm méně častým jako například funkci oznámení novinky nebo funkci nahrazující paradigma *habré hablado*.

V šesté kapitole se pro kontrast se španělštinou věnujeme kategorii slovesného času v češtině a představujeme jediný minulý čas, kterým disponuje.

Sedmá kapitola se věnuje nejprve představení korpusů InterCorp a CORPES XXI používaných při následných korpusových analýzách. Zbytek této kapitoly tvoří již samotné korpusové analýzy zaměřené na stanovené cíle. V kvantitativní analýze jsme si potvrdili, že z většiny se námi vybraná adverbia pojí s předpokládaným časem, ale zároveň, že je užití daného času mnohdy ovlivněno i subjektivní volbou mluvčího. V komparativní analýze jsme se zaměřili na překladatelská řešení tohoto času a došli k závěru, že neexistuje jednotný typ překladu. V poslední části korpusové analýzy jsme si uvedli příklady jednotlivých funkcí nalezené na InterCorpu.

V osmé a také poslední kapitole si shrnujeme výsledky, které jsme získali z praktické části této práce a dospíváme k závěru, že použití času *pretérito perfecta compuesta* i jeho překlad jsou ve velké části ovlivněny mluvčími a překladateli a jejich vnímáním času.

Resumen en español

El objetivo de esta tesis era verificar varios aspectos relacionados con el tiempo pretérito perfecto compuesto. En primer lugar, su ocurrencia con los adverbios que se supone determinan el uso de este tiempo o pretérito indefinido. A continuación, nos centramos en la investigación sobre la tendencia del pretérito perfecto compuesto a interferir con las funciones del pretérito indefinido y, por último, en las soluciones de traducción del tiempo al inglés.

En el primer capítulo, presentamos lo que será el contenido de nuestro trabajo, presentamos la construcción de cada capítulo junto con una mención de la bibliografía utilizada, y esbozamos los objetivos de nuestro trabajo. El segundo capítulo comienza con la categoría del tiempo verbal en español en general. En el tercer capítulo ya especificamos los dos tiempos pasados en español, a saber, pretérito indefinido y pretérito imperfecto.

El cuarto capítulo ya nos centramos en el tiempo pretérito perfecto compuesto que estamos estudiando, su oposición con el pretérito indefinido, y mencionamos una teoría de presente ampliado. A continuación, en la sección dedicada a las diferencias dialectales, presentamos las tres zonas que dividen el mundo hispanohablante en función del uso de este tiempo. También presentamos brevemente una teoría que se encuentra en algunas gramáticas españolas, la regla de las 24 horas.

La quinta sección se dedica a las funciones de la pretérita perfecta compuesta propiamente dicha, centrándose en las más esenciales, a saber, la función experiencial, la función continua, la función de hechos recientes y la función resultativa, pero dando también cabida a otras menos frecuentes, como la función de noticias recientes o la función que sustituye el paradigma habré hablado.

En el capítulo seis, para contrastar con el español, nos centramos en la categoría de tiempo verbal en checo e introducimos el único tiempo pasado que posee.

El capítulo siete presentamos, en primer lugar, los corpus InterCorp y CORPES XXI utilizados en los análisis de corpus posteriores. El resto de este capítulo consiste en los análisis de corpus propiamente dichos, centrados en los objetivos planteados. En el análisis cuantitativo, hemos confirmado que, en su mayor parte, nuestros adverbios seleccionados se asocian con el tiempo esperado, pero, al mismo tiempo, que el uso de un tiempo determinado suele estar influido por la elección subjetiva del hablante. En un análisis comparativo, nos hemos centrado en las soluciones de traducción de este tiempo y hemos llegado a la conclusión de que no existe un

tipo uniforme de traducción. En la última parte del análisis del corpus, anotamos ejemplos de cada función encontrado en InterCorp.

En el octavo y también último capítulo, resumimos los resultados que obtuvimos de la parte práctica de esta tesis y concluimos que el uso del tiempo pretérito perfecto compuesto y su traducción están muy influidos por los hablantes y los traductores y su percepción del tiempo.

Bibliografie

- ALARCOS LLORACH, Emilio. *Estudios de gramática funcional del español*. 3. ed. Madrid: Gredos, 1997.
- BELLO, Andrés a Amado ALONSO. *Gramática: Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos*. 3a edición. Caracas: Casa de Bello, 1995.
- CARTAGENA, Nelson. Los tiempos compuestos. In BOSQUE, Ignacio – DEMONTE, Violeta. *Gramática descriptiva de la lengua española*. 3. reimpr. Madrid: EspasaCalpe, 2000.
- GARCÍA DE DIEGO, Vicente. *Elementos de Gramática Histórica Castellana*. Burgos: El Monte Carmelo, 1914.
- HASSLER, Gerda. La explicación ideológica del uso del pretérito perfecto compuesto y la realidad lingüística. In: *Aspectos actuales del hispanismo mundial*. Berlin, Boston: De Gruyter, 2019.
- HOWE, Chad & SCHWENTER, Scott. Present perfect for preterite across Spanish dialects. In T. Sánchez (ed.). *Penn Working Papers in Linguistics: Selected Papers from NWAV 31*, 9, 2003.
- MORENO BURGOS, Juan. El pretérito perfecto compuesto en el ámbito hispánico. In *Anuario de letras lingüística y filología*, roč. 3, č. 1, 2015, s. 87-130.
- RAE. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009.
- ŠTÍCHA, František. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2013.
- ZAVADIL, Bohumil a Petr ČERMÁK. *Mluvnice současné španělštiny: lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010.

Online zdroje:

Cvrček, V. (2017): INTERCORP. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.),

CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. URL:

<https://www.czechency.org/slovník/INTERCORP>

EL MUNDO [online]. Dostupné z: <https://www.elmundo.es/>

RAE: Banco de datos (CORPES XXI) [online] Corpus del español del siglo XXI. Dostupné z:

<http://web.frl.es/CORPES/>

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Diccionario de la lengua española, 23.^a ed., [versión 23.7 online]. Dostupné z: <https://dle.rae.es>

Rosen, A. – Vavřín, M. – Zasina, A. J. (2023): Korpus InterCorp, verze 16 z r. 2023. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2017. Dostupný z:

<https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:intercorp>

GOOGLE. [online] Google Maps. Dostupné z: <https://www.google.com/maps>